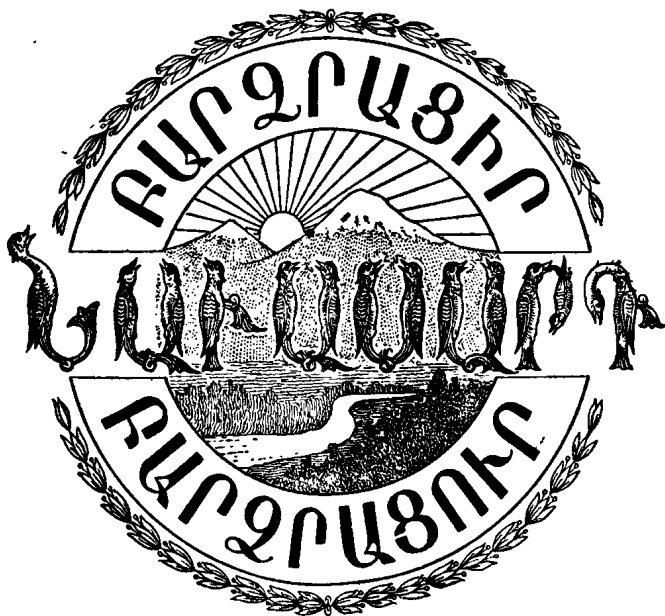

16

NAVASART

ORGANO DE LA U. G. ARMENIA DE CULTURA FISICA

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ Զ. Մ. Ը. Մ.-ի

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1957

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոր տարեշրջան	ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ	1
Պոլիվիա	Մ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ	4
Տեղեկագիր և կոչ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Սկառու. Մնոզ. հորհուրդի	Շ. ԳՐԻՍԵԱՆ	9
Մարմնակրթութեան Պատմականը	ՇԱԽԱՐՀԱՆ	15
Գիր և Գրականութիւն	Մ. ԵԱՆՇԳԵԱՆ	17
Սկառուութիւնը	ՀԱՅ ԱՐԻ	23
Հայ Արիներու սիմազգ. ճէպօրը		
 	EDITORIAL	25
La urbanidad	RAFFI MIRAKIAN	26
El carácter del pueblo armenio		30
Se festejó el 5º aniversario de la revista "Navasart"	C. A. E. de F. NOVOA	32
Medicina del deporte		35
El niño Mario Mardirossian 1er. premio de pintura	I. Z.	36
Las religiones, el deísmo y el teísmo		38
La U.G.A. se adjudicó la copa "9 de Julio"		

Օր. ՇՈՒՇԱՆ ՇԱՀԻՆԵԱՆ
և

Պր. ԱՆԳՐԱՆԻԿ ԷՔՇԻՆԵԱՆ
Ամուսնացեալք

Օր. ԻԼՏԱ ՄԸՍԸՐԻԵԱՆ
և

Պրն. ԳԱՐԼՕ ՓՈԹԻԿԵԱՆ
Ամուսնացեալք

Մեր շնորհաւորութիւնները:

*Ճաւառարդջի ֆոնտին Կարօ Շաւինեան
100 փետօ կը նուիրէ իր աղջկան՝ Օր. Շուշանի
և Պր Անդրանիկ Էքշիեանի ամուսնութեան
առթիւ:*

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շնորհակալութեամբ տաքցամք Սակրատ Յ. Թերզեանի "ՀԱՃԸՆԻ ՈՒԹԱՄՍԵԱՑ ԳԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ" 700 մեծագիր էջ, պատկերազարդ, Բ. տպագրութիւն, Տպ. "Արարատ": Գին՝ Արժամքին 200 փետօ, Արտասահման 6 տոլար:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՏՈՐԵՇՐԶԱՆ

Ամսոյս վերջը կը փախուի տարեշրջան մը եւս: Միութեանս ներկայ վարչութիւնը, ընդհանուր անդամական ժողովին ներկայացնելով իր բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը, իր պաշտօնը օրինաւորապէս պիտի փոխանցէ նորընտիր վարչութեան:

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք, որ իրենց տարեշրջանի վերջացնող վարչականները աշխատեցան եղբայրական համերաշխութեամբ եւ ջանացին հաւատարիմ մնալ մեր գաղափարին, դաւանանքին եւ կանոնադրական տրամադրութեանց: Խրախուսեցին մեր նորակազմ սկսուածից, եւ կազմակերպեցին գալլիկներու բանակումը, որ իր տեսողութեամբ, յարմարութիւններով եւ թուական առաւելութեամբ գերազանց եղաւ նախորդներէն: Փոխադարձ այցելութիւններ եւ մրցումներ կազմակերպեցին ընդմէջ Գորտոսպայի եւ Մոնթէվիտէոյի, որոնք մարզական կարեւոր արդիւնքներ տուին, ստեղծելով նոր ոգեւորութիւն եւ խանդավառութիւն:

Այս տարի բախտն ունեցանք մեր արդիական մարզադաշտին եւ անոր ընդարձակ եւ շքեղ սրահին մէջ ընդունելու եւ հիւրասիրելու քանի մը ականաւոր հիւրերը յանձինս սկսուեալս ճորճ Մարտիկեանի, Փայանճեան ճեմարանի տեսուչ Սիմոն Վրացեանի, աշխարհահռչակ երգահան Արամ Խաչատուրեանի եւ Ընդհ. Արբայ Միութեան Միարանութեան Հ. Սրապիոն Վրդ. Ուլուհոճեանի:

Մեր պատուական հիւրերը ոչ թէ ձեւականութեան համար,

այլ անկեղծ հիացումով եւ զարմանքով պնահատեցին մեր գործունէութիւնը, շնչտելով, որ մեր Միութիւնը, ի խնդիր աղագայահպանման, դրական գործ մըն է՝ որ կը կատարէ: Այս գնահատանքը, բնական է, ամենէն առաջ կը տրուի մեր հայրենասէր եւ առատաձեռն գաղութին, որոնք նիւթական եւ բարոյակալն քաջալերանքով ունինք անհատիկ արդիական ժամադրավայր մը եւ երիտասարդական կուռ իրազմակերպութիւն մը, որ անկարելի պայքարի մէջ է իր գոյատեւման համար:

Այս տարի կը լրանայ տեղւոյս մեր Միութեան հիմնադրութեան 30-ամեակը, որ բարեղէյ առիթ մըն է անդամագրութեան նոր արշաւ մը սկսելու, ինչպէս նաեւ լրացնելու շարք մը պակասներ, որոնք զգալի են տարիներէ ի վեր:

Նոր տարեշրջանի սեմին կ'ուզէինք կենցաղավարական շարք մը դիտողութիւններ յանձնել մեր մարզիկներու եւ սկառւտներու յատուկ ուշադրութեան:

Շուտով ամառը պիտի գայ եւ մեր երիտասարդութիւնը հնարաւորութիւն պիտի ունենայ կրկին մտերմիկ շփում ունենալու հասարակութեան հետ:

Արդ, ի՞նչ պէտք է ընել, որ մեր մարզադաշտը դառնայ ժողովրդական իրական ժամադրավայր մը, ուր կուգայ մեր հասարակութիւնը հանգիստ առնելու կամ հաճելի ժամանց ունենալու համար:

Հայկական օճախի ջերմութիւնը, մտերմութիւնը եւ հարազատութիւնը առաւել չափով չենք նկատեր մեր սեփական տան մէջ: Եւ ասիկա այն պատճառով, որ մեր մարզիկները անհոգութեամբ կ'անտեսեն բարեկրթութեան կամ կենցաղավարութեան պարզ եւ ընդունուած կանոնները:

Չգիտես ի՞նչ յուսի մտայնութեամբ մեր երիտասարդները ինքզինքնին իշխան եւ տէրը կը կարծեն մարզադաշտին, իսկ հասարակութիւնը գորշ զանգուած մը, որ պարտաւոր է միայն իրենցմով զբաղելու, իրենց խաղերն ու մրցումները դիտելու եւ ծափահարելու: Մինչդեռ ճիշդ հակառակը տեղի պէտք է ունենայ: Հասարակութիւնը մարզիկներէն կը սպասէ կարգապահութիւն, հիւրամեծարութիւն, յարգանք եւ գուրգուրանք: Եթէ ճիշդ է, որ մարզադաշտին իրական տէրերը մարզիկներն են, ապա անոնք պարտաւոր են յարգել հիւրը ընդունելու տարրական կանոնները:

Յաճախ ակննատես եղած ենք խիստ անհաճոյ երեւոյթներու, որոնք մեզ զարմանք պատճառած են:

Օրինակ, մարզադաշտէն ներս կը մտնեն անհատ կամ խումբերով հայրենակիցները, սովորաբար ընտանիքներով, ծեր, երի-

տասարդ, անչափահաս մանուկներ, որոնք դիմաւորութեան կամ առաջնորդութեան պէտք ունին եւ սակայն ոչ ոք կը հետաքրքրուի անոնցմով: Մարզիկները նոյնպէս կը մնան անտարբեր, դիտողի պարզ դերով: Կամ թէ՛ մարզիկները սեղան կամ աթոռներ պրակած են եւ կը հանգստանան իբր թէ, մինչ իրենց առջեւ ոտքի կեցած կիներ, ծերեր եւ փոքրիկներ, որոնք որեւէ կերպով տեղաւորուիլ կ'ուզեն: Տեսնելով այս ամէնը, կը կարծէ՞ք որ մեր երիտասարդները ընդունակ են իրենց պրակած տեղերը զիջելու եկողներուն: Բնա՛ւ:

Այսպէ՛ս եղած է ցարդ եւ շենք ուզեր, որ այսպէս շարունակուի ապագային:

Մենք կ'ուզէինք, որ մեր երիտասարդները ամէն տեղ, այլ մանաւանդ իրենց սեփական տան մէջ ըլլային բարեկիրթ, բարեհամրոյր, հաճոյակատար եւ ծառայական ղերին մէջ: Յարգելով քաղաքավարական կամ կենցաղավարական տարրական կանոնները, մեր մարզիկները կրնան իրենց տունը վերածել աւելի ջերմ քծախի մր, ուր, մեր տոհմիկ եւ հնաւանդ սովորութեանց համաձայն, իշխած է սէր, յարգանք եւ հարգատուութիւն:

Բաւական չէ միայն խօսիլ մարզիկի բարեկիրթութեան, այլ լասիրութեան եւ հաճոյակատարութեան մասին, այլ պէտք է գանոնք գործադրել ամէն առիթով եւ ամէն պարագայի տակ:

Ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ այս փոքրիկ թերութիւնները սրբադրուէին այսուհետեւ:

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Քրիստոնեան տրայած մըն է՝ բարձրացած կատարեալ բանակութեան: **ԱՌԳՈՐՏԷՐ**

Քրիստոսի իրակամութիւնը եւ լրութիւնը կը գտնուին միայն եկեղեցւոյ մէջ: **ՍՈՒՈՎԵՒ**

Քրիստոնէութիւնը ազատագրեց խիզըն պետութեան բռնակալութիւնն: **Է. Լ. ԺԻԻԼԷՆ**

Օրէմֆը առանց գործադրութեան ոչինչ է, իսկ գործադրութիւնը առանց օրէմֆի բռնապետութիւն է: **Ժ. Փ. ՌՈՒՍՕ**

Օրէմֆը այն օղակն է որ իրարու կը գողէ բնութիւնն ու մարդկային պայմանագրութիւնները: Այն սննհատը որ կը խզէ այդ օղակը՝ կը կռուի յարագործ: իսկ այն ազգը որ կը խորտակէ՝ կը կռուի ամհնագործ: **ԳՐԻՄԻԹԷԼ**

Ֆրանսական յեղափոխութիւնը գրականութեան մէջ կը նշանակէ բարեկիրթ ընկերութեան ջնջումը եւ լրագրութեան քաղաքական պերճախօսութեան զարգացումը: **ԱՆՍՈՆ**

Պ Ո Լ Ի Վ Ի Ա

(ՏՊԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Գրեց: ՄՈՎՍԷՍ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Ա.

Մ.Պ.— Այս գրութեան հեղինակը Վասպուրականցի է, Մաշտակ գիւղէն: 1896ին որբ մնալով կ'ընդունուի Վանի ամերիկեան գիշերօթիկ վարժարանը, որուն դասընթացքը կ'աւարտէ 1907ին:

Ժամանակ մը կը ծառայէ նոյն հիմնարկութեան հիւանդանոցին մէջ իբրև հիւանդապահ եւ բուժակ: Յետոյ՝ ղեկադործութիւն սորուելով, կը գտնայ Հայաստանի միութեանը Տոքթ. Ընթրի հմուտ օգնականներէն մէկը:

Վանի հերոսամարտին կը կորսնցնէ իր կողակիցը եւ անչափահաս իր միակ աղջկան հետ, Վանի ընդհանուր նահանջին, կ'անցնի Կովկաս: Քանի մը տարի ետք, Պոթոմի վրայով, կը հասնի Պոլիս, այնտեղէն Մ. Նահանգներ մեկնելու համար:

Բախտը, սակայն, զինք կը նետէ Հարաւային Ամերիկա: Պուէնոս Այրէս կուգայ 1919ի աշնան:

Այստեղ հազիւ կը գտնէ քանի մը ցան ու ցրիւ եւ անգործ Հայրենակիցներ, որոնց աննախանձելի վիճակը տեսնելով, կ'որոշէ հեռանալ Պուէնոս Այրէսէն եւ իր բնակութիւնը հաստատել ներքին նահանգները: Երկար ժամանակ թափառական կեանք մը կր վարէ նահանգէ նահանգ եւ դաւառէ մաւառ: Փոփոխական կերպով կ'ապրի Չաքոյի եւ Ֆորմոզայի չրջանները, վերջնականապէս հաստատուելով Սուխույի մէջ: Ետևում սիրելի կը դառնայ իր չրջապատին, եւ գրաւելով տեղական իշխանութեանց համակրութիւնը, կր յաջողի հիմնել իր սեփական դեղատունը: Իր փառքի օրերուն կ'ամուսնանայ տեղացիի մը հետ, որմէ կ'ունենայ չորս աղջիկ դուստրներ, Վանուհիէն դատ: Ետանդուն կերպով կը մասնակցի քաղաքական կեանքին, աչքառու դեր խաղալով: Ամբողջ քսան տարի կը վարէ իր պատկանած ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղարութիւնը:

Իշխանութեանց փոփոխութեան ընթացքին, երկու անգամ կը կողոպտուի, թշուառութեան մատնուելով: Նեղ օրերուն կինը զինք կը լքէ եւ տեղացիի մը հետ ամուսնանալով իր հետքը կը կորսնցնէ: Արդէն ծեր եւ տառապած, Մովսէս Եղիազարեանը կը խնամէ ու կը մեծցնէ իւր հինգ աղջիկ դուստրները, որոնց խնամքով եւ գուրգուրանքով իւր աչքերը կը փակէ 1949ին:

Քառորդ դար առաջ հետաքրքրական ուսումնասիրութիւններն արտադրած է «Արտենիա»-յի մէջ, առանձնապէս հնդիկներու կեանքին, պատկերաչափութեան անոնց կեանքը, սովորութիւնները, հաւատալիքները, բնութանկան կազմը եւ բարոյական նախնական ըմբռումները:

Լիալէս կը ճանչնար Արժանթինը եւ սահմանակից Հանրապետութիւնները: Երջած է նաեւ Պոլիթիա, ուր եւ դրած է այս ուսումնասիրութիւնը, որ, սահաւորիկ, կը ներկայացնէ մեր ընթացողներուն իբրև անհետացած հայու մը միակ ժառանգութիւնը:

* * *

Պոլիթիա Հարաւային Ամերիկայի միջցամաքային երկիր մըն է, սահմանակից ըլլալով Արժանթինի, Զիլէի, Փերուի, Պարագուէ եւ Փարակուայի հանրապետութեանց: Զուրկ է ծովային հաղորդակցութենէ, թէև էջուտ-

Թորին շատ մօտ է, բայց, շնորհիւ իր աշխարհադրական դիրքին, զանազան կլիմաներ ունի։— Խիստ ցուրտ, բարեխառն եւ չափազանց տաք։ Այս պատճառով իր արտադրութիւնները ալլազան են եւ առատ։ Այլ խօսքով, Պոլիվիան երկիր մըն է, օժտուած բնական հարստութիւններով, եւ հրաշալիքներով։ Թէեւ Արժանթինայէն փոքր է, բայց, շնորհիւ Լոս Անտէիի հսկայ լեռնաշղթային, անկէ ետ չի մնար իր բնական հարստութիւններով եւ արտադրութիւններով։ Ունի յորդառատ դետեր, սառնորակ աղբիւրներ, հսկայ անտառներ եւ տարածուն դաշտեր անմշակ պանանի, Թէյի եւ պողատու ծառերու, մանաւանդ ընկուզենիի։ Ունի նաեւ բժշկական անհաշիւ եւ ալլազան բոյսեր։ Նշանաւոր են խէժ արտադրող ծառերը, նոյնպէս անմշակ, փոռած տնտեսման տարածութիւններու վրայ։

Իր Ժողովուրդին պէս խոպան է այս երկիրը, որ եթէ քաղաքակրթութեան մեթոտներով մշակուի, կը դառնայ երկնային դրախտ մը։

Երկրին տաք գօտիները ուելի արդիւնաբեր են, մանաւանդ անտառները, որոնք լեցուն են մեզ ծանօթ եւ բոլորովին անծանօթ պողատու ծառերով։ Մինչ Չաքոյի եւ Ֆորմոզոյի հնդիկները հարկու կ'ապրին որոտորութեամբ եւ ձկնորսութեամբ, այնինչ Պոլիվիայի տեղացիները կը լողան բնական արտադրութեանց ճոխութեան եւ առատութեան մէջ։

Առանց վարելու, ցանկու եւ մշակելու, բնիկները ունին այն ամէնը, ինչ որ ուրիշ երկիրները չեն կրնար ձեռք բերել տքնաշնայ աշխատանքով։ Պոլիվիան յետամնաց է համեմատութեամբ միւս հանրապետութեանց, եւ այդ կարելի է բացատրել երկու գլխաւոր պատճառներով, Նախ, ինչպէս ըսինք, միլերիկայային բլլալով բոլորովին կտրուած է ծովային հաղորդակցութենէն, Հետեւաբար լայնօրէն չփում չունի Եւրոպայի եւ Ասիոյ քաղաքակրթ Ժողովուրդներուն հետ, որոնց ներգաղթով կրնար բարեփոխել իր տնտեսական վիճակը եւ ընկալութեան որակը։

Բացի այդ, բնիկները յատուկ ատելութիւն ունին օտարներուն հանդէպ։ Անոնց համար անտանելի են, մանաւանդ, օպիտակամորթները։ Այս երկիրը ճիշտ հակապատկերն է Արժանթինի, որ լայնօրէն ներգաթի քաաքականութիւն կը վարէ եւ հակապական քայլերով շտապ կ'երթայ։ Թէեւ Պոլիվիան բնականօրէն եւ արուեստական կերպով կղիտացած է, բայց անխիղճօրէն կը շահագործուի օտար փոքրաթիւ դրամատէրերէն։ Առաւելապէս ամերիկացի, անգլիացի եւ դերմանացի մեծ ընկերութիւններն են, որ կը ծծեն այս երկրին հիւթը։

Երկրագործական եւ գելիգատնտեսական արտադրութիւններէն պատ, երկիրը օժտուած է հանքային հարստութիւնով։ Ունի ոսկիի, արծաթի, կասպրի, Ժիպակի եւ արսենիքի առատ հանքեր, ինչպէս եւ անսպառ քարիւղ, որ կը շահագործեն օտար ընկերութիւնները եւ դրամատէր անհատները, չափազանց ձեռնտու պայմաններով։ Կառավարութիւնը շատ չնչին վարք մը կը ստանայ։

Այս մեծաքանակ ընկերութիւնները, որպէսզի կրնային իրենց հանքային արտադրութիւնները աւելի արագ եւ խիստ նպաստաւոր պայմաններով արտահանել, Ժամանակին դրդեցին տեղական կառավարութիւնը, որ զէնքի ուժով ծովային ճամբայ մը բանայ։ Եւ տեղի ունեցաւ պատերազմը ընդմէջ Պոլիվիայի եւ Փարակուայի։

Չորս տարի այս երկու փոքրիկ պետութիւնները զիբար բզկտեցին եւ միասուրբ զարձեալ Պոլիվիան եղաւ։ Տարօրինակն այն է, որ պատերազմէն շատ առաջ, Փերուի եւ Չիլէի կառավարութիւնները արամադէր էին Պո-

լիվիայի զիջել իրենց հողերէն շերտ մը, որպէսզի այս եղբայրական հանրապետութիւնը ծովային ելք մը ունենայ Ռազմազականի վրայ: Իսկ Պոլիվիան այս առաջարկին ընթացք չէ տուած, պատճառաբանելով, որ ինք կ'ուզէ ծովային ելք մը ունենալ Ատլանտեան Ովկիանոսի վրայ:

Այս հարցը ցարդ առկախ կը մնայ: Իրօք յուզիչ է Ձիլէի եւ Փերուի եղբայրական կեցուածքը, թերեւս միանգամայն անբմբհելի եւրոպական հասաէր որեւէ պետութեան համար:

Հակառակ Պոլիվիայի չկամութեան, վերոյիշեալ երկու հանրապետութիւնները, Ձիլէ եւ Փերու, ապացուցանելու համար իրենց մարդասիրութիւնը եւ անշահախնդրութիւնը, մինչեւ այսօր ալ մաքս չեն վերցնիր Պոլիվիա ներմուծուող ապրանքներէն: Ի՞նչ է, ուրեմն, Պոլիվիայի չկամութիւնը, ընդունելու համար ստալինիական եղբայրական արհաւիրութիւնը: Իր թէ Պոլիվիան չառ հետո մամանակներու մասին կը մտածէ, Աշլտանտեանը նախընտրելով իրբեւ ծովային ելք:

Պէտք է ընդունիլ, որ այս կողմացած եւ փոքրիկ երկիրը, սահմանակից հանրապետութեանց համեմատութեամբ, աւելի ռազմապաշտ է: Տիրող տարրը դիւռնորականութիւնն է: Բնակչութեան չորրորդ մասը կ'ապրի կառավարութեան հաշտոյն իրբեւ դիւռնորական կամ պետական պաշտօնեայ: Ունի քաղաքի եւ վարժ բանակ մը, արդիական զէնքերով սպառազէն:

Ձաքոյի չորս տարուան պատերազմը, մղած Փարակուայի դէմ, շտտ ուղի նստաւ իրեն: Հաշիւ եղած է, որ այդ պատերազմի ծախքերով կարելի էր արդիական մեծ նաւահանդիստ մը կառուցանել: Ոչ միայն նիւթական, այլ մարդկային կորուստն ալ շատ մեծ է: Երկիրը լի է կազերով, կոյրերով եւ հաշմանդամներով, ինչպէս եւ չքաւորութիւնը իր զաղաթնակէտին հասաւ: Սոսկալի եղաւ նաեւ դրամական անկումը: Արժանթինի մէկ փետօն արժէր Պոլիվիական տասը փետօ, մինչդեռ, պատերազմէն առաջ, այս երկու հանրապետութեանց դրամները գրեթէ համարժէք էին:

Պոլիվիան կողմացած եւ անհաղորդ ըլլալով քաղաքակրթութեան, գրեթէ մնացեր է կոյս վիճակի մէջ: Բնակիչները գրեթէ անխառն հնդիկներ են, իրենց քաղաքակրթութիւնը զուտ հնդկական է, աննշան փոփոխութիւններով եւ ազդեցութեամբ:

Պոլիվիայի վայրենի թէ քաղաքակրթուած բնիկները Արժանթինի բնիկներէն շատ քիչ կը տարբերին իրենց ապրելակերպով, նիստ ու կացով եւ սովորութիւններով: Անոնք արիւնակիցներ են եւ դեռ կը պահեն հնդիկ նախնական ցեղերու որոշ տիպը եւ նկարագիրը:

Սակայն կայ տարբերութիւն մը, որ անմիջապէս նկատելի է: Արժանթինի հնդիկները, օգտուելով այս երկրի աննախընթաց յառաջդիմութեան, աւելի նստակեաց են, աշխատասէր եւ պատուախնդիր: Վարժուած են իրենց խօսքը եւ պայմանագրութիւնը յարպել եւ գործադրել: Ունին նաեւ բարոյական որոշ ըմբռնումներ, որոնք զիրենք վստահելի կը դարձնեն:

Երկիրը բարձրաւանդակ մըն է, ծովի մակերեսէն 2000-3400 մետր բարձրութեան վրայ: Այս պատճառով թոքերէն տկարները յանկարծմամբ կ'ըլլան, Բացառապէս օտարներն են ենթակայ այս հիւանդութեան, որու նշանները յայտնի են: Որեւէ մէկը հրք ունենայ ստամոքսի, դուռխի եւ ծոծրակի սաստիկ ցաւեր, ինչպէս եւ օրոխառնուք, մահը վայրկեանական է:

Բնիկները, առաւելապէս կը զբաղին խաշնարածութեամբ: Անասնաբուծութիւնը զարգացած է: Երկիրը լի է միլիոնաւոր ոչխարներով. անհաշիւ է

նաեւ թիւը կողերու, արջառններու եւ հշերու: Փոքրաթիւ օտարականները, մեծ մասամբ, կը զբաղին հանցերու շահագործումով:

Ասկէ հարիւրաւոր տարիներ առաջ, Պոլիվիայի հանցերը, առաջին անգամ ըլլալով, սկսած են շահագործել Կաթողիկէ Յիսուսականները, որոնք, հետզհետէ, իրենց դիրքը զիջած են անգլիացի եւ ամերիկացի դրամատէր մեծ ընկերութեանց: Ասոնք արգենական միջոցներով եւ առասպելական շահերով կ'օգտագործեն հանքային հարստութիւնները, կառավարութեան չնչին շահ մը ձգելով:

Տեղացիներուն համար սովորական դրաղում մըն է նաեւ դետերէն ոսկիի փոշի հաւաքելը: Ամրան երբ դետերը կը սկսին յորդիլ, որոշ ընկերութիւններ եւ ընակչութիւնը ընդհանրապէս աւազներ լուանալով ոսկիի հատիկներ կը հաւաքեն: Աղքատ դասակարգը այս դործը կը կատարէ շատ չնչին վարձքով:

Պոլիվիայի այն մասը, որ սահմանակից է Չաքոյի, Փարակուայի եւ Պերուիի ու հաւասար է ծովի մակերեսին, չափազանց տաքեր կ'ընէ, մանաւանդ էջուատորին մօտ շրջանները:

Յատկապէս այս գօտիները, կլիմային համեմատ, առատ են բնական բարիքներով, անմշակ եւ կոյս: Այս շրջաններուն մէջ կ'ապրին բոլորովին վայրենի ու մերկ հնդիկ ցեղախումբերը, օգտուելով ընութեան բաղամտեանակ բարիքներէն: Մինչդեռ Արժանթինի եւ յատկապէս Չաքոյի եւ Տորմոդայի սահմանակից մասերուն մէջ ապրող հնդիկ վայրենի ցեղերը, անօթութենէ տառապելով, յաճախ կը խուժեն քաղաքակրթուած մասերը, արժանանալով նստակեաց բնակչութեան ստեղծութեան:

Այս վայրենիներէն նշանաւոր են՝ ձիբիվամօ, Նօփօմա, շորոքօ, Թուվաս, Մանտալօ եւ Կիզվէտ ցեղերը, որոնցմէ առաջին երկուքը բաւական քաղաքակրթուած են, Գրիստոնէական կրօնքով:

Կ'ապրին նախնական խրճիթներու մէջ՝ դլխաւոր զբաղում ունենալով երկրագործութիւն եւ դերձակութիւն: Բրուտ են միաժամանակ եւ կաւէ դեղցիկ ամաններ կը շինեն միւս ցեղերուն վաճառելու համար: Միւս ցեղերը դեռ վայրենի են եւ բոլորովին մերկ: Ամենէն յետամնացը Կիզվէտ ցեղն է, որ բացօթեայ կ'ապրի, իսկ լաւազոյն պարագային՝ կը բնակի ծառի կոճղի կամ քարայրներու մէջ: Այս ցեղն ունի հաստ եւ կարծր մազեր, խառնիխուռն թափուած գլխին: Կը սնանին պտուղներով եւ բոյսերու արմատներով:

Հնդիկ այս վեց ցեղերը, նոյնիսկ քիչ մը քաղաքակրթուած Կօժա ցեղն ալ մէջն ըլլալով, գլխէն զատ մարմինի մնացեալ բոլոր մասերը անմազն են, այնպէս որ անոնց այրն ու կիներ իրարմէ կը տարբերին միայն ծննդական գործադրանքներով:

Ունին արտօրինակ սովորութիւններ: Օրինակ, չափազանց լուկեաց են: Եթէ պատահի մէկու մը հետ խօսիլ՝ հազիւ կը զիջանին խօսիլ կամաց, գրեթէ անլսելի ձայնով:

Հիծելութիւն չեն սիրեր, աւելի կը նախընտրեն քաղել: Ունին անհաշիւ եւ սրկուռ հշեր, բայց էջ նստելու սովորութիւն չունին: Անոնց կիները բեռնակրութեան մէջ սողուռ են եւ վարժ:

Տեսած եմ տասնեակ քրտմեզր կտրող հնդիկ կիներ, որոնք էշերին առջեւ կը քշեն: Աւանակը հազիւ քսան քիւօ ծանրութեամբ բեռ մը կը կրէ, իսկ կիներ չորեքպատիկ բեռան տակ կը քալէ. ո՛չ էշը կը հեծնայ եւ ո՛չ ալ իր բեռը իշուն վրայ կը դնէ: Այսպէս, օրերով եւ նոյնիսկ շաբաթներով կը ճամբորդեն դահուռակ: Միայն տեղափոխութեան ընթացքին չէ որ այս կերպ կը վարուին: Մասնաւորապէս Կօժա հնդիկ կիները անպայման բեռ մը ունենալու

են իրենց կոնակր: Գուրար, տուներու եւ Հիւրանոցներու մէջ, ծառայութեան պահուն, Կօծա կիրք իր անչափահաս զաւակը կապած կոնակը լուսաց կ'ընէ, կ'արդուէէ եւ սենեակներ կը մարքէ: Նոյնիակ սօնական օրերուն, եթէ ինճոյքի կամ պարի երթայ, իր զաւակը կոնակն է միշտ: Միտտեղ կը պտուկին դետնի վրայ եւ միտտեղ կ'ուտեն դետինը նստած: Իրենց ցեղային կերակուրը կզիպտացորենի եւ բակլայի խաշած հատիկներ են: Մեծով պզտիկով խման են: Ողբից ըմպելիներու սիրահար են եւ ալքուր կը գործածեն ջուրի պէս:

Կրօնքով կաթոլիկ են եւ չափազանց մոլեռանդ: Կղերը մեծ հեղինակութիւն ունին եւ անոր խօսքը կ'ընդունուի իբր պատգամ: Ամուսնութեան պայագային, քահանային խորհուրդը անհրաժեշտ կը սեպեն: Եթէ օրեւէ պատճառով ժխտական պատասխան ստանան՝ անկարելի է որ ամուսնութիւն կնքեն:

Բնական է, այս ցեղիկն իւրաքանիւրն ունի իր յատուկ լեզուն կամ բարբառը: Կօծաները իրենց լեզուն կը խօսին աւելի դիւրին քան սպաններէնը:

Նախնական մարդու կատալի բնազդներով իբր հակառակ են, նոյնիակ սխերիմ թշնամի:

Արդէն ըսի, որ Պոլիվիայի հնդիկները դիւրութեամբ կ'ապրին, վասնդի իրենց բնական անտանները լի են բնութեան բարիքներով, առկէ գաս վարժ են որորդութեան եւ փկնորսութեան: Ունին քաջաոյի, պանանի, թէյի եւ վայրի պտուղներու անհաշիւ տունկեր, որոնցմէ կ'օգտուին: Կան ինքնարոյս ծխախոտի եւ ընտիր բամբակի սնահաման տարածութիւններ, բոլորովին անմշակ եւ թողլքուած: Նշանաւոր են, մանաւանդ, քոքայինի տունկերը, որոնց տերեւները շատ յարկի են: Վայրերի թէ քաղաքակիրթ հոծ գանգուճաներ սովորութիւն ունին ծամելու այդ տերեւները իբր դերագոյն հաճոյք: Խիստ վնասարար մոլութիւն մը, որ հետզհետէ մուտք գործած է նաեւ Արժանթինի նահանգներէն Խուսուլի, Սալթայի եւ մասամբ Թուզումանի շրջանները:

Քոքայինի տերեւ ծամելը ոչ միայն ընթացիկ սովորութիւն մըն է, այլ կը համարուի մեծագոյն հիւրասիրութիւնը: Տուներու եւ Հիւրանոցներու մէջ, ինչպէս ամէն տեղ, եւ մանաւանդ պաշտօնական ընդունելութեանց ընթացքին, հիւրերուն կը մատուցուին այդ տերեւները ի վերջին օրիք, քոնեակի եւ այլ ընտիր խմիչքներու:

Պանդուկապետները իրենց հիւրերը կը պատուեն քոքայինի տերեւներով, մանաւանդ ճաշէն անմիջապէս ետք: Հասարակ գործաւորը, մասնաւորապէս հնդիկը, չի աշխատի եթէ գործատէրը նախապէս չլճարէ քոքայինի դրամը: Ինչպէս Չինաստանի մէջ տարածուած է հաշիշի կամ խաշխաշի գործածութիւնը եւ առեւտուրը, այնպէս ալ Պոլիվիայի ամենաշահաւոր արտադրութիւնը քոքայինն է:

Ատեն մը Արժանթինի կաւապարութիւնը մեծ տուրքեր դրաւ այս ապրանքին վրայ, մասամբ ժողովուրդը դերձ պահու համար այս մոլութենէն եւ մասամբ ալ արդիւիւր մեծաքանական ներմուծումը այդ երկիր: Անոր առեւտուրը թողուց միայն դեղարաններուն: Բայց չյաջողեցաւ, որովհետեւ Խուսուլայի ներկայացուցչական տունը դէմ կեցաւ այս օրէնքին զանազան պատճառներով: Առանց այդ ալ այս արդււրը չէր կրնար երկար տեւել, քանի որ մաքանները ի վիճակ էին այս երկիրը ներմուծել պահանջուած քանակութեամբ քոքայինը, մանաւանդ որ մոլութուրդը վարժուած է անոր գործածութեան:

Փամասակ մը քոքայինի զելուն Պոլիվիայի մէջ արժէք մէկուկէս փեսօ, մինչ Արժանթինի մէջ մէկ զելուն կը ծախուէր 4-5 փեսոյի:

Ուրախալին այն է, որ Արժանթինի բնակչութեան մեծագոյն մասը դերձ է այս կործանարար մոլութենէն:

ՏԵՆԵԿԱԳԻՐ ԵՒ ԿՈՉ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի
ՍԿԱՌԻՏ. ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

(Կարգացում և հավելումներն օրը)

Այսօր, Սեպտ. 8/ին, Հ.Մ.Ը.Մ. սկսուածների կազմակերպման տաշին տարեկարծին օրն է: Մնողական Խորհուրդը հանոյն ունի ներկայացնելու իր գործունէութիւնը: Անցեալ տարի, Հոկտ. 21/ին, Հ.Մ.Ը.Մ. Արիական Խորհուրդի հրաւերով տեղի ունեցաւ նորակազմ սկսուածներու ծնողական ընդհանուր ժողովը: Սոյն ժողովին մասնակցելու հրաւիրուած էր Հ.Մ.Ը.Մ.ի Վարչական կազմը և վեթերան սկսուածներէն Տէր Շաւարշ քչնյ. Մեհրապեանը, Գ. Գ. Արտաշէս Պարսմէան, Կարօ Շահինեան, Կարօ Գալիկեան, Լեւոն Գամեան: Արիական Խորհուրդի Ընդհանուր պետ եղբ. Կարպիս Տէր Մհարոպեանը ըստ որ, Արիական Խորհուրդը պէտք ունի նորակազմ սկսուածներու ծնողաց թէ՛ բարոյական և թէ՛ նիւթական աջակցութեան: Մի ժխն ձեր գործակցութեամբ կարելի է խտացնել սկսուածական շարքերը:

Վերոյիշեալ հինգ վեթերան սկսուածներու մասնակցութեամբ կազմուեցաւ Մնողական Խորհուրդը, նախագահ ունենալով եղբ. Ա. Պարսմէան, փոխ-նախագահ՝ Արիս Եովհաննէսեան, Ատենադարուհի՝ Սիրանոյշ Թադէոսեան, փոխ-ատենադարուհի՝ Եսթեր Թաճեան, դանձապահուհի՝ Սոյիսէ Փափագեան և իրհրդականներ՝ Սիրարթի Աճէմեան, Հայկանոյշ Պէրպէրեան, Ալլանի Բարսղոմէան, Նուհուֆար Բարեան. Գ. Գ. Ս. Զորպահեան, Խաչիկ Փափագեան: Սոյն ժողովին որոշուեցաւ նիւթական միջոցներու հարթաթման ուսումնասիրութիւնը թողնել Հ.Մ.Ը.Մ.ի Վարչութեան և Արիական և Մնողական Խորհուրդներուն: Համառօտ կերպով, Մնողական Խորհուրդիս տասնամեայ գործունէութեան պատկերը հետեւեալն է—

Նախագէտ, Պարսմէան եղբայրները բարի եղան յիտուն ձեռք սկսուածական համազգեստ նուիրել: Մնողական Խորհուրդի անդամուհիներէն Սիրարթի Աճէմեան և Նուհուֆար Բարեան նոյն սիրայօժարութեամբ նուիրեցին քառասուն ձեռք զգեստ դալիկներու համար:

Ինչպէս ձեր հասարակութիւնը կը յիշէ, յիտուն սկսուածներ և քառասուն դալիկներ, իրենց համապատասխան զգեստներով, Նոյեմբեր 11/ին, Խամոս Մեխիսայի մարզադաշտին մէջ ըրին իրենց առաջին տողանցքը: Այդ օրը մարզադաշտը ուխտատեղի մը վերածուած էր: Երկու հարսէ տելի հայրենակիցներ եկած էին քաջալերելու իրենց զաւակները:

Նաև մատաղի օրը, որ զապուծիս պատմութեան մէջ եզակի է իր յաղողութեամբ: Տեղի ունեցաւ մատաղօրհնէք և բացօթեայ Պատարագ: Այդ անժողանքի օրը ձեր զաւակները սկսուածական խոստում ըրին, հրապարակաւ: 25 զգեստաւորուած սկսուածներ, 12-14 տարեկան, հարողութիւն ստացան հետեւեալ խոստումը բնելով.

Պատուոյս վրայ կը խոստանամ ըլլալ հաւատարիմ Աստուծոյ և ծառայել հայրենիքիս, միշտ օգնել օրիշին և գործել իբր պարտականութեամբ գիտակից արի և վեհամեծ մարդ. հնազանդիլ Հայ Սկսուածի Դաւանանքի:

Ամէն խոստում ընող սկսուած ստացաւ զմելի մը իր ծնողքէն իբր նուէր, և վկայագիր մը՝ Արիական Խորհուրդէն: Նոյն օրը, կէս օրէ հտք, Մնողական Խորհուրդի բոլոր սկսուածները և դալիկները ծնողաց պատրաստութեամբ, թէյասեղան տուին Հ.Մ.Ը.Մ.ի Վարչական կազմին, Արիական Խոր-

Հուրդին, Սկսուտներուն եւ ծնողաց: Նոյն օրը, նմանապէս, արձանագրուեցան յիսունէ աւելի նոր սկսուտներ եւ դասլիկներ:

Յաջորդաբար, ծնողական Խորհուրդի անդամները սկսուտներու եւ դասլիկներու ծնողները եւ շատ մը ազգայիններ ըրին դամական նուէրներ, որոնց ցտիկը. ժամանակին մամուլով յայտարարուեցաւ: Ծնողական Խորհուրդէն ելը. Ա. Գամեան նուիրեց Ֆանֆառի գործիքները, որպէսզի օր առաջ կազմուի սկսուտ նուագախումբը: Բայց եղած նուէրներով չէր կարելի բանակում կազմակերպել. վրասներու, խոհանոցի եւ ուրիշ անհրաժեշտ պիտոյքներու գնման համար աւելի մեծ դումարի պէտք կար: Հ.Մ.Ը.Մ.ի Վարչութեան համաձայնութեամբ, որոշուեցաւ հրատարակել 1957 թ. Օրացոյց - Տարեցոյցը, պատկերազարդ, երկու հազար օրինակ, յայտնի նկարիչ Պր. Պ. Այվազեանի գեղանկարով:

1956 Դեկտեմբեր 15ին, տեղի ունեցաւ ծնողական երկրորդ ընդհանուր ժողով-Քէյսեղանը, ուր կազմուեցան տասն յալճեմախումբեր, Օրացոյց և Տարեցոյց սպառելու համար: Մեծ յաջողութեամբ, գաղութիս ամենէն հասարակունէն մինչեւ ամենէն համեառ քաղաքացին, քաջախիղց մեզ եւ ունեցանք վաթսուն հազար փեսոյի պատկանելի դումար մը: Օրացոյցի ծախսէն դուրս, մօտաւորապէս 43.000 փեսօ յատկացուեցաւ բանակումի համար վրասներ եւ ուրիշ պիտոյքներ գնելու: Ինչպէս նաեւ վերջերս գնուեցաւ եօթ նոր դործիքներ Ֆանֆառի համար: Յոյս ունինք, որ մօտիկ ապագային, սկսուտներու Ֆանֆառը Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզադաշտի եւ գաղութիս զարդը պիտի ըլլայ, աղայային հանդիսութեանց նոր փայլ տայու:

Բանակումը տեղի ունեցաւ Աշարեան Եղբ. Մօրենոյի ամառանոցը, Փետրուար ամիսին: Հակառակ աննպաստ օդին, եօթանասունէ աւելի սկսուտներ եւ դասլիկներ հայկական մթնոլորտի մէջ քայրեցան, մեր աշխատասէր եւ անձնագործ Արիական Խորհուրդի Ընդհ. Պետ եղբ. Կարպիտ Տէր ՄԼերուպեանի եւ տասնհակ առաջնորդներու ղեկավարութեամբ որոնք են՝ Եղբայրներ՝ Պարոյր Զանիկեան, Գասպար Աճեմեան, Յարութիւն Ծառուկեան, Պետիկ Թէքիրտողեան, Միքայէլ Եմէնէճեան, Համարձում Մատթէոսեան, Գուսնիկ Եմէնէճեան, Արամ Գարիպեան, Օհան Գարիպեան, Աւետիս Բէօրտողեան: Բանակումին իրենց սիրալոյսով մասնագործիքներ Տարարը քննյ. Մեհրապեան, Ծնողական Խորհուրդի նախագահ Ա. Պարոսեան, Կարօ Եահինեան եւ աշխատասէր ու գործունէայ Խաչիկ Փափագեանը, Պր. Արմէն Կիրակ եւ Տիկ. Չորպանեան երգի դասեր տուին, իսկ բժիշկներ Մ. Արեղբեան եւ Հրաչ Յովակիմեան իրենց բժշկական ծառայութիւնը ի սպաս դրին մասնակներուն:

Փետրուար 24ին, Հովանաւորութեամբ Սրբազան Հօր եւ մօտ հինգ հարիւր համակիր Հայրենակիցներու եւ ծնողաց, տեղի ունեցաւ փակման հանդէսը, ինչպէս արդէն տեսաք ժողովունի վրայ: Նոյն օրը Ծնողական Խորհուրդէն Տիկ. Ա. Բարաղամեան 12 ձեռք նոր զգեստներ նուիրեց բարձրահասակ յուկուտներու: Իսկ Ծնողական Խորհուրդը իր անհատական ծախսով նուիրեց չրամաններ Առաջնորդ եւ փոխ առաջնորդներու:

Այսպէս, զարգելի հասարակութիւն, եօթանասունէ աւելի սկսուտներ եւ դասլիկներ, քանովէ՞ Օր հետո իրենց ծնողներէն: Կայրեցան հայկական մթնոլորտի մը մէջ, - խօսեցան, կարդացին, դրեցին, երգեցին հայերէն, փաղաքցին եւ աշխատասէր իրենց տարիքին համապատասխան, պոէմ ունեցան երեւան բերելու ընկերատիրութեան զգացումը, եւ որ էական է, վարժուեցան կարգապահաւրեան, որ սկսուտիզմի առաջին պայմանն է: Բանակումէն

յետոյ Մնոզական Պորհուրդը շարունակած է իր հերթական ժողովները մասնակցութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Վարչութեան ներկայացուցիչներէն Գ. Գ. Յակոբ Մարտիրոսի և Կարապետ Քոփայեանի :

Կաղմակերպած է կարեւոր դասախօսութիւն մը «Հայ Կեդրոն»ի մէջ : Դասախօսած է նախկին սկսուստակտ, ներկայիս գրողէս եւ բարերար եղբ. ձորձ Մարտիրոսի, նիւթ ունենալով՝ Սկսուստիկովի Կուրիւմը : Այս առթիւ մեր արժանաւոր հիւրը վարձատրուեցաւ բարձրագոյն շքանշանով եւ յիտուն հազար փետո նուիրեց Հ.Մ.Ը.Մ.ի :

Այս վերջին երկու ամիսներուն զբաղած ենք այս հանդէսի պատրաստութեամբ, ինչպէս եւ վաթսուն ձեռք նոր զգեստներ պատրաստած ենք նորապիտ սկսուստներուն բաժնետէր համար : Օգոստոս 11ին տեղի ունեցաւ մեր վերջին ընդհանուր ժողովը, ուր միաձայնութեամբ որոշուեցաւ յառաջիկային գանձակ սկսուստ. արարելի եւ կիրակի օրուան ճաշէ ծախար : Իսկ այն ծնողները, որոնք հնարաւորութիւն չունէին զգեստի, կիրակի օրուան եւ բանկուով ծախար վճարել, Հ.Մ.Ը.Մ.ի պատուական Վարչութիւնը եւ Մնոզական Պորհուրդը միասնաբար յանձն առած են հոգալ անոնց փոխարէն, որքան ալ շատ բոլոր անոնց թիւր : Կուզենք որ բոլոր Հայ փոքրիկները, անխոր, ութը տարեկանէն սկսած, տրձանադրուին եւ յաճախեն Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզապաշար :

Յարկելի հասարակութիւն, Մնոզական Պորհուրդը օգտուելով այս պատուութենէն, կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնները բոլոր անոնց, որ բարոյալիս եւ նիւթալիս բաշար հանդիսացան եւ օղնեցին սկսուստական դորձին, ինչպէս նաեւ Սրբոյց-Տարեցոյց սպասող յանձնախումբներուն եւ Աշարճան Նորայնութեան, որ սիրաշօքոր տրամադրեցին մեզ իրենց ամառանոցը, բոլոր յարմարութիւններով :

Սկսուստական շարժումը սկսած է ինչպէս ամէն գործ ա՛յս եւ ո իր սկզբնական շրջանի դժուարութիւններէն կ'անցնի, բայց վաստակ ենք թէ Հայ գիտակից հասարակութիւնը եւ ազգային հաստատութիւնները, տեղեակ ըսկաուստական սկզբունքներուն, իրենց օժանդակութիւնը պիտի բերեն մեզ. եւ բոլոր շրջաններու հայկական հաստատութիւններու դռները լայն պիտի բացուին մեր սկսուստներու եւ գայիկներու առջեւ, որպէսզի անոնք ի մի համախմբուին, կաղմակերպուին եւ մեր պատրաստուած եւ անձնադո՛ սկսուստ խմբակներուն ղեկավարութեամբ կանգնին Հ.Մ.Ը.Մ.եան Սկսուստի բարձրութեան վրայ, ինչպէս եղած է անցեալի մէջ հիմնադիր Գրիգոր Յակոբեանի, Շաւարշ Գրիսեանի, Վուսան Զեբազի եւ ուրիշներու զեկաւարութեամբ եւ առաջնորդութեամբ :

Ճիշտ է, սկսուստիգմը միջազգային կազմակերպութիւն է, որուն հիմնադիրը անդլիացի գորպար Լորտ Պէյուրն-Բաուըլն է : Բայց Հայ Սկսուստի նշանաբանը՝ Բարձրացի՛ր-Բարձրագո՛րբ ոչ մէկ ազգի սկսուստ ունի : Այս մասին Պէյուրն-Բաուըլը կ'ըսէ՝ Հայ Սկսուստի նշանաբանը - Բարձրացիբ - Բարձրացուբ - ճշմարիտ եւ հետեւելիք նշանաբան մը, սրեւէ երկրի սկսուստի համար :

Արդ, Մնոզական Պորհուրդը կոչ կ'ընէ Արժանութիւնի հայութեան անխոր, հետեւել այս ճշմարիտ նշանաբանին՝ Բարձրացի՛ր- Բարձրացու՛րիք : Բարձրանանք հոգով, մտքով եւ բարձրացնենք մեր զաւակները : Մե աշապէս կարելի է ընել միայն այն ժամանակ, երբ Հայ փոքրիկները սկսուստական յարկէն ներս կը մտնեն :

Սիրելի՛ ծնողք, սկսուստիգմը գործնական եւ անփոխարինելի դպրոց մ'ոն

«ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՊԱՏՄՈՒԱԹՔՆԵՐ»

Թարգմանիչ՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՃԵՏԻՏԵԱՆ
Տպագր. Պէյրուք, 1957

Պէյրուքի մէջ, Գրիստոնէական Զանից Միութեան տպարանէն յաջորդաբար լոյս տեսան Պ. Յովհաննէս Ճետիտեանի կողմէ թարգմանուած գրութիւնները, որոնք անցնող 16 տարիներու ընթացքին լոյս տեսած էին «Հայաստանի Կոչնակ» Շաբաթաթերթին մէջ:

Շատերու բաղձանքն էր, մնայուն դարձնել այդ գրութիւնները, նկատելով որ անոնք դաստիարակիչ են, մասնաւորաբար նոր սերունդին համար, դանոնք գրքի վերածելով: Այս մտածումը գործնականացած է եւ, յաջորդաբար, լոյս տեսած են «Հատընտիր Պատմութեան» Ա. եւ Բ. Հատորները, ներկայանալի տպագրութեամբ:

Իրրեւ մուտք, Վեր. Բ. Յ. Գալֆայիան Ներածական քանի մը խօսքով եւ Թարգմանիչը Լուսարամութեամբ ու նաեւ Իր Մօր ուզողուած Զօնով դիրքը կը բացուի ու կը սկսի Հատորը, ուր ամփոփուած են, կրթիչ ու դաստիարակիչ պատմութեանքները:

Երկու Հատորներն ալ ունին գրեթէ միեւնոյն ծաւալը, կարծէք երկուորեակները բլլային, յար եւ նման իրարու: Առաջինը 254 էջ, կը բովանդակէ 56 պատմութեանք, իսկ երկրորդը՝ 256 էջ, 55 պատմութեանքներ:

Այս գեղեցիկ պատմութեանքները ինծի անծանօթ չէին: Համաշխարհային Բ. Աշխարհամարտէն վերջ, երբ կեանքը բնականոն սիճակ մը ստացաւ, մեզի այ հասնի արտասահմանի հրատարակութիւնները, Յունաստանի մէջ: Առաջին պատեհութեամբ նշմարեցի Պատմութեանք Ժողովուրդի, ու մասնաւոր ուշադրութեամբ սկսայ կարդալ: Այնուհետեւ, այլեւ սկսայ փնտռել այդ ընտիր էջերը: Ամէն անգամ, երբ ձեռք անցնէր «Հայաստանի Կոչնակ» Շաբաթաթերթը, առաջին գործս կ'ըլլար գտնել անունը յարգելի թարգմանիչին: Եւ երբ հանդիպէի անոր, անօթի մէկու մը նման կ'առանձնանայի, կամ ուրիշներու հետ ընկերով, հաճելի ժամ մը կը բոլորէինք, ըսելով.

— Երանի՛ թէ այս էջերը դրքի մը մէջ ամփոփուէին իրրեւ ընթերցանութեան հաճելի նիւթ:

է, ինչպէս իր խոստումը եւ դաւանանքը կը վկայեն: Հետեւինք իր բարձր սկզբունքներուն, մաքուր մտածումով, խօսքով եւ գործով: Քաջաչիւրենիք բոլոր հայրգրիները, որ ութը տարեկանէն սկսեալ մտնեն սկաւառական շարքերը, հայ մեծնալու եւ հայ ապրելու համար:

Մեր խօսքը կը վերջացնենք Հ.Մ.Ը.Մ-ի նշանաբանով՝ Բարձրամանք եւ Բարձրացմանք...:

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ուրախ ենք ըսելու, որ մեր բարձանքը արդէն իրականացած է :

... Այնուհետեւ, մասնաւոր ընթերցող մը դարձայ այդ Պատմութեան-
բուն, որովհետեւ, երանելի այն օրերուն, երբ լոյսի ծարաւ մեր հոգիները
կը բանայինք իմացական Արեւհերու, մեր անմահ դաստիարակները, — Եղիշէ
Եպս. Գուրբան, Յակոբ Օշական, Գարեգին Պայաճեան, Միքայէլ Շամսա-
նեան, Սուրբն Բարսիսեան, Բրիկեան, Պետիկեան եւ ուրիշներ, արուեստի եւ
գրականութեան սէրը արթնցուցին մեր մէջ եւ մենք, — ուսումնաստենչ պա-
տանիներս, հոգեւին կապուեցանք գեղեցիկ գրականութեան :

Այսպէս կը կարգայինք, օտարներէն Ամետրաւն, Կնուտ Համաուն,
տ'Ամրիչիս, Մաքսիմ Կորֆի, իսկ մեր փոքր Ածուէն, Աւետիս Աւարոնեան,
Աւետիք Խահակեան, Ղազարս Աղայեան, Յովհաննէս Թումանեան, Վրթա-
նէս Փափագեան, Շիրվանզադէ, ինչպէս եւ Հայաստանի ճորագոյն գրողները :

Ասոնց շարքին էր նաեւ Պ. Յ. Ճևտիտեանի Թարգմանական գործերը, ո-
րոնք հաւասարապէս հաճելի եւ ուսանելի են թէ՛ մեծերուն եւ թէ՛ փոքրիկ-
ներուն համար :

«Հատրնտիր Պատմութեան»-ը կուտայ ապրուած կեանքեր, պատահած
դէպքեր, քաջարի հոգեւոր հովիւներ, մարմնաւոր բժիշկներ, բարեկամ, խոր-
բըրդատու դաստիարակներ, իրատեսութեան, համբերութեան, եղբայրու-
թեան, զոհաբերութեան, դիմադրական ուղիի օրինակներ, հայրենիքի,
ծնողքի, զաւկի, համայնքի հանդէպ սրտառուչ սէր, դաստիարակիչ, կրթ-
թիւղի : Գրիտտոնէական ոգիով լիցուն գրութիւններ, մէկ խօսքով, Առաքինու-
թեանց Շտեմարան մըն է «Հատրնտիր Պատմութեան»-ը :

Կարելի է գանոնք դասել դասադրքերու շարքին եւ յանձնարարել ծնո-
ղաց, որ պատմուածքներու մէջ երեւցած օրինակներով գորացնեն ու կերտեն
իրենց գրական կարողութիւնն ու բարոյականը :

Ներկայիս ուսուցողները դաստիարակիչ նիւթերու սովէն կը տառապին :
«Հատրնտիր Պատմութեան»-ը կրնան աղբիւր հանդիսանալ, աշակերտնե-
րուն եւ սկստաններուն, անոնցմէ քաղելու համար առաքինութեանց բազում
օրինակները :

Հանոյք մը պատճառելու համար «Նուասար»-ի մեր ընթերցողներուն,
ահաւաստիք «Հատրնտիր Պատմութեան»-էն պատմութիւն մը էսիսընի կեան-
քէն :

ԱՀԱԶԱՆԳԸ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՍԷՃ

(Միշաղէպ մը էտիսընի Կեանքէն)

Երբ 17 տարեկան պատանին ներս մտաւ Հեռագրատան դրասենեակը,
Միշիկըն Փօրթ Հիւրոն քաղաքին, ուժեղ հոտանք մը հովի շտապիւնով դու-
ցեց դուռը իր հտեւէն :

«Այսօր դուրսը շատ ցուրտ չէ... դիտել տուաւ ան, հոն դտնուող Հեռա-
գրական գործակատարին եւ աւելցուց. «Գետին վրայի ստոցակոյտերը պիտի
սկսին հալիլ» :

Միւսը պատասխանեց — «Այսօր հոս ամէն ինչ շատ խաղաղ անցաւ. ժամ
մը կամ անի կայ, որ հեռագրափոխարում վրայ ռուէ քրքռում չէ լսուած» :
Պատանին հանեց իր վերարկուն, թոթուեց ձիւնը իր կօշիկներուն վրա-
յէն եւ գնաց նստաւ Հեռագրական մեքենային առջեւ. բացաւ անոր քանալի-
ները եւ սկսաւ իր մատներով գարնել անոնց վրայ, փորձի Հեռագիր մը գրկե-
լու համար Քանասայի Սարինա քաղաքի Հեռագրատունը, որ Սէյնթ Քլէյ
պետին դիմացի կողմն է, մէկ մղոնի շափ Հեռու Հիւրոնէն. սակայն նկատեց

ՄԱՐՄՆԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

ՈՒՄԲԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Գրեց՝ ՇԱԽԱՐՀ ՔՐԻՍՏԵԱՆ

Անցեալ անգամ տեսանք թէ մարմնակրթութեան կամ աւելի ճիշդը ընդհանուր կրթութեան մասին Աթենացիք եւ Սպարտացիք տարբեր ըմբռնումներ ունէին: Ըսինք նաեւ թէ Սպարտացիք ամէն բանէ առաջ մարմնական ուժի սերահար էին, իսկ Աթենացիք ընդհակառակը համոզուելով Ֆիզիքական կարեւորութեանը՝ մտաւորականին հետ ու փոխադարձաբար, երկուքին ալ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէին: Հին Յոյները զոգային Հանդէսներու ատեն մեծ կարեւորութիւն կուտային մարմնակրթութեան: Այդ Հանդէսները կը կազմակերպուէին ի պատիւ աւտուածներու եւ ներկայութեան հաւաքին բազմութեան մը՝ որ Յունաստանի շորս կողմերէն կը հաւաքուէր: Արդէն Յոյները բնականէն փառքը եւ ցոյցերը սիրող ցեղ, բնական էր թէ Հանձոք պիտի զգային այդ Հանդէսներէն եւ պիտի աշխատէին տեսական Հանգամանք մը առ անոնց:

Միայն Աթէնքի մէջ տարին ութուան օր յատկացուած էր Հանդէսներու եւ խրատնանութիւններու: Այդ Հանդէսներուն ատեն ամէն մարդ հաւասար էր, ու տէրերը իրենց գերիներուն կը սպասարկէին:

Պէտք չէ կարծել թէ Հանդէսները միայն Ֆիզիքական փառքերու յատկացուած էին, այլ նշանաւոր արուեստագէտներու գլուխ-գործոցները կը ցուցադրուէին եւ կը քննադատուէին, ու բանաստեղծներ, պատմաբաններ եւ փիլիսոփաներ իրենց մտքին յղացումները Հանդիսատեսներուն կը ծանօթացընէին, - ու այդ ամէնը ստանու, հաճար դասինեայ պսակ մը, որ գերազոյն վարձատրութիւնն էր:

Հանդէսներու մէջ միտքին եւ մարմինին արուած կարեւորութիւնը անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ Յոյները միտքը եւ մարմինը իրարու հաւասար եւ իրարմով ամբողջ անաւելկ միութեան մը երկու հաւասար կէտերը կը նկատէին, ու արդէն, ատով միայն կարեի էր Սոկրատեսներու եւ ուրիշներու գոյութիւնը:

Առաջին Ոլիմբիականը հաստատուեցաւ քրիստոսէ 1453 տարի առաջ ու Յունաստանի ամէն անկիւններէն հազարաւոր մարդիկ կուգային Հանդէսներուն ներկայ գտնուելու եւ յաղթողները ծափահարելու: Առաջին կլլոզներուն վարձատրութիւնը միայն պարզ վայրի ձիթենիի ճիւղ մըն էր, ու արդեօք այդ ձիթենիի ճիւղին աննշանութիւնը չէ՞ որ զայն այնքան յարգի Հանդիսացուցած է:

Ոլիմբիական եւ ուրիշ խաղեր կազմակերպողներուն գաղափարը եւ նըպատակը ժողովուրդին մէջ մտաւոր եւ Ֆիզիքական կրթութեանց սէրը եւ վաւախքը արթնցնել ու վառ պահել եղած է. շահամոլական ձգտումներ մուտ գտած չեն ու միշտ քահարւած նիւթապէս շատ աննշան մրցանակներ բարոյական շատ մեծ նշանակութիւն սենեցած են

Ոլիմբիական խաղերը կը տեւէին հինգ օր, ու սկիզբները մինչդեռ տեսական ձեւ մը ունէին, շուտով Համահելլէն դոյն մը առին, որով շահողները Յունաստանի լաւագոյն մարմնամարզիկներն ըլլալով՝ էրաւամբ արժանի եղան ժողովրդական ցոյցերուն:

Պէտք չէ կարծել թէ ուղուած ատեն կարելի էր Հանդէս սարքել:

Հանդէսներու պակելէն տասնամէկ օր առաջ, ընտրեալ դատաւորները յոգեցնէին

մասնաւոր մունետիկներու միջոցաւ՝ մէկ ամիս տեւողութիւն ունեցող զինադաշար եւ խաղաղութիւն կը յայտարարէին. այդ ամսուան միջոցին ամէն մարդ առանց ամենափոքր երկիրի կրնար ուզած տեղը երթնելու, ու այդ ամսուան ընթացքին բոլոր Յունական քաղաքները իրենց իրարու հետ ունեցած վէճերը կը յետաձգէին միայն զեղեցիկով կարենալ զբաղելու համար:

Սպարտական բանակ մը, որ զինադաշար հրատարակուելէն ետք արշաւանք դորձած էր, ութը սուկի ռուպանքի դատապարտուեցաւ:

Իւրաքանչիւր մրցող պարտաւոր էր մասնաւոր պայմաններ լրացնել, և ատոնցմէ ամենագլխաւորները հետեւեալներն էին. մրցողները պարտաւոր էին հարազատ յունական արիւնէ սերտծ ըլլալ, առնուազն տասը ամիս մարզանք կատարած ըլլալ, ու հանդիսաւորապէս ու աստուածներու անունով երգչուով թէ բոլոր կանոններուն կէտ առ կէտ պիտի հնազանդէին ու զանոնք պիտի յարգէին: Կեղծիք, կրտսեւտական միջոցներ, չափազանց վայրագութեամբ կուռիլ բացարձակապէս արգիւտած էին:

Մրցումներուն մասնակցողներուն միջեւ կատարեալ հաստարութիւն կը տիրէր. ոչ հարստութիւն, ոչ ընկերային դիրք, ոչ պաշտպանութիւն, ոչ ալ կաշառք կարող էին դատաւորներուն խղճմտանքը քննանել: Ամէն մարդ հարուստ թէ աղքատ, զերի կամ ազնուական նոյն իրաւունքները ունէին, եւ պարտաւոր էին ապացուցանել թէ որեւէ դայթակղեցուցիչ կամ անպարկեշտ քրարքներուն մէջ չէին դանտուած եւ իրենց ծնողքին օրինաւոր միացումէն դոյրացած հարազատ զուակներ էին: Հանրային բարոյականի ըմբռնումը եւ զօրաւոր մարմիններու մէջ զօրաւոր բարոյական մը գտնելու գաղափարը այնքան յառաջացած էր որ մասնաւոր մարզիկ որոշուած էին մասնակցողներուն անցեալը քննելու համար: Մրցումներու ատեն ունէ անկարողութիւն վրամ ծրագրուած ունէ կողմնակցութիւն անմիջապէս կը զուարէր մասնաւոր պաշտօններու միջոցաւ, որոնց ձեռքի խարազանը անխտիր թէ հարուստին եւ թէ աղքատին ուսերուն կ'իջնէր: Այսպէս, Շիքաս, որ Սպարտայի ամենաազդեցիկ անձերէն մէկն էր, հրապարակով զանակոծման ենթարկուեցաւ:

Մարզանքներէն անմիջապէս ետք տաք ջուրի օժանդակութեան դիմում կ'ըլար, մարմինը փոշիներէ եւ քուտած իւղերէն մաքրելու, ինչպէս նաեւ հանգստացնելու համար, ու այս ալ կ'ապացուցանէ թէ ջուրին մարմինին վրայ ունեցած բարեբար ազդեցութիւնը շատ հին ժամանակներէ ի վեր ծառայած էր:

Առաջին անգամ դուստրուած Ոլիմպիական խաղերուն ծրագիրը շատ պարզ էր, ու կը բաղկանար միայն վազելու մրցումները, բայց հետզհետէ ծրագիրները աւելի ընդարձակուեցան, այնպէս որ քսաներորդ Ոլիմպիականին արդէն շատ մը ուրիշ ճիւղերու հետ, ըմբշամարտութիւնը, կոփամարտը եւ կռոյք քեղը ընդունուած էին: Առաջին օրը միշտ կրօնական եւ պաշտպան աստուածներու նուիրուած էր, երկրոր օրը փոքր տղայոց մրցումներուն յաւկայուած էր, երրորդ եւ չորրորդ օրերը ամենաըլխաւոր մրցումներուն. իսկ հինգերորդ օրը մնացեալ մասերուն լրանալէն ետքը՝ դարձեալ կրօնական պաշտամունքներու եւ շահող մարզիկներուն յարթական տողանցքին:

Առաջին ելլողները մեծ հանդիսաւորութեամբ կ'առաջնորդէին դէպի Արամազդի տաճարը, ուր կը ստանային իրենց ձիթնիկ ճիւղէ մրցանակները: Այդ տաճարը կառուցուած էր Քրիստոսէ առաջ 572 թուականին. տաճարի կառուցման մասնակցած էին այն ատենուան ամենանշանաւոր արձանագործները, նկարիչները, ճարտարապետները: Այդ տաճարին մէջն էր աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն մէկը կազմող Արամազդի արձանը, որ տասնութը մեղր բարձրութիւն ունէր եւ շինուած էր սուկիէ, փղոսկրէ եւ թանկագին քարերէ, եւ որոնք առջեւ իւրագանչիւր յարճական մարզիկ պարտաւոր էր ծնրադրել:

Ս Կ Ա Ո Ւ Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԱՐՄԱՆԻ ՎՐԱՅ

(Քաղուած՝ Բ. Ֆ. Ու. ի մասնագիտական գրքոյկէն)

ՀԱՐՑՈՒՄ — Ի՞նչ պէտք է ընել տղեկի մը՝ որ եռացեալ ջուր խմած է:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Քիչ մը ձէթ խմցուր եւ սառի կտոր մը կլլեցնել տուր. նոյն ատեն տաք ջուրի մէջ թաթխուած սպունգ մը կոկորդին վրայ դիր: Սպունգը պէտք է խաշէ տղեկին մոտքը:

ՀԱՐՑ.— Պէ՞տք է զրդուողեղ տրուի աղջկան մը՝ որ բուժքը դաւարելով նուազած է:

ՊԱՏ.— Նուազումը ցաւի պատճառու յառաջ եկած ըլլալուն՝ կարելի է ապահով կերպով զրգոտաղեղ առլ:

ՀԱՐՑ.— Ի՞նչ պէտք է ընել մէկու մը, որ մնդունեցու երտմէ մը քայթթուած է:

ՊԱՏ.— Խայթուած մասին վրայ դի՛ր պիտարպոնաք տէ ատտէի ջուր, Թեկար ամոնիաք հեղուկ կամ ալքոլ, եւ կամ թէ թարմ սոխի շերտով մը նոյն մասին վրայ չիֆէ: Յտացած հարուածին համար կարելի է զրդուողեղ առլ:

ՀԱՐՑ.— Վարտա՞! ոչ թէ կատուած) շուն մը տղու մը ոտքը կը խածնէ եւ դիտմէ մաս մը միտ կը պատռէ, արիւնը կը հոսի դրայցած վէրքէն: Ի՞նչ նարինական դարման պէտք է տրուի:

ՊԱՏ.— Տղան պտակեցուր. վէրքը լաւ մը լուայ հականնիխչ ջուրով, քսիկա կը մաքրէ վէրքը եւ արիւնահոսութիւնը կը քաջալերէ: Երբ որ վէրքը բուսական մը մաքրուած է, փաթթէ զայն մաքուր չոր կտաւով մը եւ անոք վրայէն դիր կտաւէ բարձիկ մը ու ամբացուր զայն ծալուած թաշկինակով մը: Իժիշկին իմաց տուր:

ՀԱՐՑ.— Ի՞նչ պէտք է ընել օձի խայթուածքի դէմ:

ՊԱՏ.— Եթէ խայթուածքը անդամի մը վրայ է, թաշկինակով ամուր մը կապէ վէրքէն վեր, յետոյ սկսէ ծծել խայթուած կէտը, վերջը զօրաւոր գանտի հեղուկ դիր եւ կամ բիրեղուած փերմանկանաքա տէ փոքասով չիֆէ: Ապատօրէն զրդուողեղ տուր. բժիշկ կանչէ: Վէրքը ձծկլէ յետոյ բերանը օդիով կամ ալքոլով բու մը լուայ:

ՀԱՐՑ.— Ի՞նչ է փսխեցուցիչը. երեք փսխեցուցիչի անոն տալը եւ բնէ թէ ի՞նչ քանակով կրնայ տրուի:

ՊԱՏ.— Փսխեցուցիչը դեպ մըն է, որ եթէ բուսականապի քանակով մը տրուի, սիրտի խառնուրդ կը պատճառէ, զորօրինակ թէյի գաւաթով լեցուն պաղ ջուրի մէջ՝ ապուրի դգալ մը մանանեխ (մուսթարտա) կլլալեցուկ թէյի քաւաթ տաք ջուրի մէջ՝ երկու ապուրի դգալ ալ. ապուրի դգալ վը պէնի:

ՀԱՐՑ.— Որո՞նք են հիւանդ մը պատգարակով փոխադրելու կանոնները:

ՊԱՏ.— Պէտք է պլուխը ստեղծէն թիչ մը աւելի բարձր պահել. տափարակ գետնի վրայ եւ կամ զառիվայրէ իջեցուցած պարապային՝ ստեղծը առաջ, իսկ զառիվեր կլլելու պահուն պէտք է դուխը առաջ պահել: Վարի անգամներու ոսկրաբեկումի պարապային վերելքի ատեն ոտքերը առաջ, իսկ վայրէջքի պահուն զլուխը պէտք է առաջ պահել: Պատգարակիբնեք պէտք չէ համընթաց քայլ պահեն: Պատգարակը երբեք ուսի վրայ չի տարուիր:

ՀԱՐՑ.— Մարդ մը կերակուր կերած միջոցին կը խեղդուի, դէմքը կը սկսի սեւնալ: Ի՞նչ պէտք է ընել:

ՊԱՏ.— Անմիջապէս ջանալ դուրս հանելու կոկորդին մէջ թխմուած ուտելիքը, ազատօրէն մատդ կոկորդին մէջ խոթելով: Եթէ չյաջողիս այս փորձին մէջ, նրաթը շնչափողէն վար հրէ: Անմիջապէս որ շնչատական անցքը բացուի, արուեստական շնչառութիւն կատարէ, եթէ պէտք դրացուի: Բժիշկ կանչէ:

ՀԱՐՑ.— Մարդ մը կառքին տակ մնալով՝ անիւնները իր աջ ոտքին վրայէն անցած են: Ի՞նչ պէտք է ընել՝ որոշելու համար թէ ոտքը կոտորուած է թէ ոչ:

ՊԱՏ.— Հագուստները մի հաներ: Ձեռքդ զգուշութեամբ սրունքն ի վար տար եւ ուշադիր հետեւէ թէ միւս սրունքին հետ բաղդատմամբ սեւէ ձեւափոխութիւն ունի՞ր. յետոյ երկու ոտքերը չափէ եւ դիտէ թէ երկարութեան վրայ սեւէ փոփոխութիւն կ'այ: Եթէ վնասուած ոտքին վրայ ցաւով ձեւափոխութիւն մը կայ եւ վնասուած ոտքը աւելի կարճ է քան միւսը, կը նշանակէ թէ կոտորուած մը կայ:

ՀԱՐՑ.— Ի՞նչ պէտք է ընել քիթի սաստիկ արիւնահոսութեան դէմ:

ՊԱՏ.— Հիւանդը աթոռի մը վրայ նստեցուր, գլուխը ուղիղ, (արիւնոդ մասը վեր): Վիզին շուրջը գտնուող լաթերը թուլցուր. հիւանդին ձեռքերը դուրսէն վեր բռնած պահէ. սառ կամ պաղ ջուրի մէջ թաթխուած սպունգ մը զիր քիթին արմատը եւ վիզին ու ուսին մէջտեղը: Արիւնահոսութիւնը յաճախ քիթին յառաջակողմէն տեղի կ'ունենայ եւ կարելի է երբեմն հոսումը դադարեցնել քիթին վարի մասերը թեթեւօրէն սեղմելով. քացախ կամ լիմոնի ջուր քիթն ի վեր քաշելը յաճախ կը կեցնէ արիւնը, քիթը պէտք չէ փչել: Բժիշկ կանչէ:

ՀԱՐՑ.— Մէկուս աշին մէջ կիր կը ցատքէ, նախնական ի՞նչ դարձան պէտք է ընել:

ՊԱՏ.— Անմիջապէս բժիշկի մը դիմելու է, վասնզի ասիկա վտանգաւոր արկած մըն է: Նոյնամանակ կոպերը բաց եւ ջրախառն քացախով լուայ (ութը բաժին ջուր եւ մէկ բաժին քացախ): Մաքուր թաշկինակի մը ծայրով ջանայ կիրը հանել: Մէկ կամ երկու կաթիլ իւղ քարքօր օրլ, (հետեւեալին նախամեծար է) կաթեցուր աչքին մէջ:

ՀԱՐՑ.— Սենեակ մը ծուխով լեցուած է եւ ներսը, հեռուն, անկիւն մը, մէկը կայ գետինը փռուած, անդայ վիճակի մէջ: Որոշապէս բացատրէ թէ ի՞նչ պէտք է ընել:

ՊԱՏ.— Անհրաժեշտ է որ ուրիշը ազատելու ջանք թափելէ առաջ ծուխով լեցուն սենեակին մէջ մարդ իր անձին սպահովութեան համար կանխազգուշութիւններ ընէ: Քացախով եւ լուրով թրջուած թաշկինակ մը կապէ քիթիդ եւ բերնիդ վրայ, թոքերդ լեցուր մաքուր օդով սենեակ մտնելէ առաջ: Մուտը միշտ դէպի վեր կը բարձրանայ, այնպէս որ սենեակին յատակին վրայ աւելի քիչ մուխ կը գտնուի քան վերի մասերը: Տախտակամածին վրայէն սողոսկելով՝ ամենամօտ պատուհանին մօտեցիր, կոտրէ, կամ բաց պատուհանը, գլուխդ դուրս հանէ եւ կրկին լեցուր թոքերդ մաքուր օդով. յետոյ սողա զդաշագիրկ մարդուն մօտ եւ դինքը դուրս քաշէ անկէ: Վրայի սեղմուած հագուստները թուլցուր եւ արուեստական շնչառութիւն փորձէ, եթէ հիւանդին շնչառութիւնը դադրած է:

ՀԱՐՑ.— Անունները տուր այն նիւթերուն եւ առարկաներուն, որոնք անպայման ամէն տուն կը գտնուին եւ զոր կարելի է դործածել դարմանելու

ա— Աչքի մէջ կերբ, բ— Ափիոնէ թունաւորում, գ— Այրուածք, դ— Թունաւորում հոտած ձուկէ, ե— Ոտքի յօղաքալարում :

ՊԱՏ.— ա— Քացախ, լուր, իւղ, բ— Մանանխ, աղ, գոնտիի հեղուկ, սուրճ կամ թէյ, գ— Սուր սկրատ, իւղ, կտաւ, ասուեակ (Փլանէլ), բամպակ, Քաշկինակ (վիրակապի համար), ձեռքի դաւազան, հովանոց, փայտի կտորներ, ոստատրցակ (ոսկրակալի համար) :

ՀԱՐԹ.— Անձի մը հազուատները բոցեր պատած են, ի՞նչ պէտք է ընել :

ՊԱՏ.— Բոցը միշտ վեր կը բարձրանայ, այդ պատճառաւ արկածեալը պէտք է անմիջապէս գետին պռակեցնել. ապա թէ ոչ դէմքը կրնայ այրել : Երբ անձը պռակեցուցած էք բոցը միշտ վերը պէտք է մնայ. այսինքն երբ առջեւի կողմը բռնկած է պէտք է կռնակի վրայ պռակեցնել, իսկ եթէ կռնակի հազուատները կրակ առած են փորի վրայ դարձնելու է, եթէ ծոցերը ջուր կայ, անմիջապէս ջուր թափէ վրան, հակառակ պարագային՝ վերարկույով կամ գորգով մը ծածկէ վրան : Այսպէս ընելով ուր կ'արգիլուի եւ բոցերը կը մարին : Տաք եւ խանձած լաթերը յետոյ պէտք է լաւ մը թրջել :

ՀԱՐԹ.— Ի՞նչ պիտի ընէք մէկու մը՝ որ արիւն կը փութ :

ՊԱՏ.— Թուցնել վիզը եւ կուրծքը սեղմող հազուատները. պռակեցնել Քլանդը գլուխը եւ ուսերը բարձով մը վեր բռնուած : Սառ տալ Հիւանդին, որպէսքի ծծէ : Կատարելապէս հանդարտ պահել : Բժիշկ կանչել :

ՀԱՐԹ.— Ի՞նչ պէտք է ընել երբ օտար մարմին մը ականջ կը մտնէ :

ՊԱՏ.— Պարզապէս ոչինչ : Հիւանդը զբէրէ բժիշկին :

ՀԱՐԹ.— Պզտիկ տղայ մը լուցկիի գլուխ ծծած է ու յետոյ սարսափելի կերպով գունատած է եւ կը փութ : Ի՞նչ պէտք է ընել մինչեւ բժիշկին հասնելը :

ՊԱՏ.— Ատիկա փոսփորային թունաւորումի դէպք մըն է : Մանանխէ կամ ալ ջուրէ փսխեցուցիչ աուր ազուծ : Մեղմացուր թոյնը, կաթ եւ ջուր տալով կամ դարբի ջուր եւ կամ ալիւր ու ջուր խմեցնելով : Ընկճուճը դարձանէ զօրաւոր թէյով կամ սուրճով : Երբեք իւղ չտաս :

ՀԱՐԹ.— Ի՞նչ պիտի ընէ կնոջ մը որ արգանդախեղդի (հիսթերիա) վիճակ մը կը ներկայացնէ :

ՊԱՏ.— Հիւանդին ջով դանուոյնները բուրն ալ հեռացուր : Խիստ եղիւր Հիւանդին նկատմամբ, երբեք համակրանք ցոյց մի տար : Սպառնացիք պաղ ջուր թափել գլուխն ի վար՝ եթէ նոպան շարունակէ :

ՀԱՐԹ.— Ի՞նչ են արիւնին օզուանները :

ՊԱՏ.— Արիւնին պաշտօնն է՝ սնունդ փոխադրել մարմնոյն բոլոր կողմերը եւ աւելորդ նիւթերը մէկ գործարանէն անտիլ դէպի այն գործարանները՝ որոնք կրնան օգտուիլ անոնցմէ : Արիւնը կը ծառայէ նաեւ մարմնոյն դանազան մասերուն ջերմութիւն բաժնելու :

ՀԱՐԹ.— Ի՞նչ են այրուածքի մը զանազան աստիճանները :

ՊԱՏ.— Առաջին աստիճան՝ պարզ ցաւ եւ կարմրութիւն, երկրորդ աստիճան՝ պալարներ, երրորդ աստիճան՝ մորթի եւ Հիւսուածքներու պրկում :

ՀԱՐԹ.— Մարդ մը բարձր սանդուխի մը գլուխէն վար կ'իջնայ, զգոյսգիրկ եւ միեւնոյն ատեն ահանջէն ալ արիւն կը հոսի : Ի՞նչ ունի մարդը եւ ո՞րպիսի դարձան պէտք է տանիլ :

ՊԱՏ.— Երբ մէկը զգոյսգիրկ եղած է եւ ահանջէն ալ արիւնահոսութիւն ունի, դէպքը պէտք է նկատել իբր ոսկրաբեկում զանկի յատակի : Ասոր դարձանը պիտի ըլլայ՝ Հիւանդը հանդարտ պահել կռնակի վրայ, գլուխը եւ

ուսերը բարձրացած՝ ծալուած բաճկոնի մը վրայ (հետեւելով այն ընդհանուր օրէնքին, որով արեւնահասութիւն ունեցող բոլոր անդամները պէտք է վեր պահել), գլուխը գով եւ մարմինը տաք պէտք է պահել եւ իմաց տալ բժիշկին:

ՀԱՐՑ.— Կողոսկրի մը կոտրած ըլլալուն նշանները որո՞նք են:

ՊԱՏ.— Ենչատուփեան կամ հաղի ժամանակ ցաւ: Կոտրած ոսկորի ձայն՝ դորաւոր շնչատուփեան պահուն: Կակղուփիւն կոտրած ոսկորին տեղը: Եթէ Թոքը վնասուած ըլլայ, ենթական արիւն կը փսխէ:

ՀԱՐՑ.— Որո՞նք են լուսնոտութեան ախտանիշերը:

ՊԱՏ.— Ենթական յանկարծ, ընդհանրապէս ստանց ազդարարութեան, անզգայ գետին կ'իշխայ, երբեմն ճիշ մը արձակելով ինկած միջոցին: Ոտքերը եւ ձեռքերը, երբեմն ալ գլուխը կը պրկուին ու կը ցնցուին սարսափելի շլամ-ձուլութեամբ: Անքերը ամուր մը սեղմուած են: Ենթական ակուանները կը կըճտէ: Փրփուր (երբեմն արիւնաներկ) դուրս կուգայ բերնէն: Գլուխը սովորաբար մէկ կողմ հակած է: Երևը կապտազոյն է: Աչքերը անզգայ են ու բիբերը պղտիկցած ու սեւեռուն: Նոպան երկու վայրկեան կը տեւէ: Ենթական սովորաբար քնոտ է նոպայէն վերջը:

ՀԱՐՑ.— Ի՞նչպէս պէտք է խնամել լուսնոտութեան ենթական:

ՊԱՏ.— Բոլոր սեղմուած հագուստեղէնները թուլցուր: Ակուաներուն մէջ-տեղ բան մը դիր, լեզուն շխածնելու համար: Ծրարուած բաճկոն մը կամ բարձ մը դիր գլխուն եւ ուսերուն ներքին: Ենթակային շարժումները մի՛ արգիւր, բայց նայէ որ զլածգութեան միջոցին իր ձեռքերը կամ ոտքերը կրակին մէջ չձգէ եւ կամ պատին չզարնէ: Թող որ հիւանդը քնանայ, երբ նոպան անցած է: Գրգռազեղ մի տար: Երբ ենթական ինքզինք կը դտնէ, խնամէ տեւ վէրք՝ գոր կընայ ստացած ըլլալ հիւանդութիւնը եկած միջոցին գետին իջնալով:

ՀԱՐՑ.— Նշանները եւ դարմանումը ըսէ դալարուած բումբի մը:

ՊԱՏ.— Ցաւ եւ ուռեցք բումբին վրայ, եւ օտելի վերջը դուստաութիւն: Ուժի կորուստ: Դարմամբ.— Բացարձակ հանգստութիւն յօդի: Պաղ ջուրով թրջուած լաթ մը յօդին վրայ դնել եւ շարունակ թաց պահել լաթը: Ոտքը գետնէն բարձր պահել:

ՀԱՐՑ.— Արեւհարութեան մը միջոցին ի՞նչ պէտք է ընել:

ՊԱՏ.— Բժիշկ մը կանչել: Ենթական փոխադրելով գով տեղ մը եւ բոլոր սեղմուած լաթերը քակելէն յետոյ, պաղ ջուր թափել գլխուն վրայ, վզին ետեւը եւ կուրծքին վրայ՝ ենթակային երկու ոտք բարձր բռնուած ջրամանէ մը: Երբ հիւանդը ինքզինքին եկած է, պաղ ջուր տուր որ խմէ: Ազատ թող ենթական որ աւատ եւ թարմ օդ շնչէ: Գրգռել մի տար:

ՀԱՐՑ.— Ի՞նչ պէտք է ընես անձի մը՝ որ մարած է արեւնահասութեան հետեւանքով:

ՊԱՏ.— Եթէ արեւնահասութիւնը գեռ կը շարունակուի, անմիջապէս դադրեցուր՝ մատդ արիւն հոսող կէտին վրայ դնելով: Ատկից վերջը բարձիկ մը դիր մատիդ կոխած վէրքին մէջ եւ ուրիշ բարձիկ մըն ալ վէրքին վրայ գնելով, ամուր մը կապէ ծալուած թաշկիւնակով մը: Ենթական գետինը պառկեցուր, ուսը եւ գլուխը մարմնոյն հետ մէկ գծի վրայ բերելով: Ոտքերը վեր վերցուր երեսուն սանթիմետրի չափ եւ բոլոր ամուր հագուստները թուլցուր: Գրգռազեղ պէտք չէ տալ:

ՀԱՐՑ.— Բոպիկ տղեկ մը վազելու միջոցին ոտքը կը կտրէ ապակիի կտո-

րով մը. պայմաւ կարմիր արիւն կը ցայտէ վէրքէն: Ի՞նչ նախնական դարձան պէտք է տա՛

ա) Եթէ վէրքին մէջ ապուի մնացած չէ.

բ) Եթէ ապուիի կտորներ վէրքին մէջ խրուած ըլլան:

ՊԱՏ.— ա) Արիւնահոսութիւնը դադրեցուր մատը վէրքին վրայ դնելով, նոյն ատեն պատրաստել զթանէ բարձիկներ, որոնք երբ պատրաստուին փոքրիկ բարձիկ մը դնել վէրքին մէջ եւ անոր վրայ դնել աւելի մեծ բարձիկ մը եւ ամուր մը կապել զանոնց ծալուած թաշօինակով մը: Ոտքը վեր վերցուր, քահի որ տղեկը բուսիկ էր եւ ծնկակապ չունէր թուլցնելու եւ հանելու համար:

բ) Այս պարագային, կարելի չէ բարձիկներ տեղաւորել եւ կոխել վէրքին վրայ, քանզի այդ կերպով ապուիի կտորները, աւելի խորը պիտի մտնեն: Հետեւաբար արիւնահոսութիւնը պէտք է դադրեցնել ծունկին մէջտեղ գտնուող շնչերակը սեղմելով, նոյնպէս նաեւ բուժքրուն ներքի եւ դուրս շնչերակները, նախ մատերով յետոյ բարձիկներով, որոնք պէտք է ամբացուին ծալուած թաշկինակով մը: Ոտքը վեր բռնած պահէ եւ բժիշկին լուր տուր:

ՀԱՐՑ.— Թունաւորումներու սովորական դարմանները թուէ:

ՊԱՏ.— ա) Բժիշկ մը կանչէ պատմելով եղելութիւնը: բ) Դիտէ թէ շըրթունքին բոլորաթիւր բիծեր կա՞ն: 1.— Եթէ բիծեր չկան, ենթակային փոխեցընել տուր. 2.— Իսկ եթէ բիծեր կան, փոխեցնել մի տար: գ) Եթէ ենթական չափազանց քնոտ կ'երևի, փոխեցնել տուր եւ զինքը արթուն պահէ: դ) Եթէ թոյնը մաշիչ կամ զրգոյէ է, կարելի է լուծել կամ մեղմացնել՝ առատ խմել, ջուր եւ կամ գարեջուր խմցնել տալով: ե) Ձէղքացուր թոյնը 1.— Թթուներու պարագային՝ մազնէտա, կաւիճ: օշնանող (սոտա) տալ, 2.— Թանթունիկներու պարագային՝ քարտախ, լեմոնի կամ նարինջի ջուր տալով: 3.— Թմրաթեղիկոտ պարագային զգուտի՝ հեղուկ տալով: զ) Այս ցնցումը խնամէ զօրաւոր թէյ կամ սուրճ տալով: է) Թոյնի մնացորդներ աւ փոխուած նիւթերը բոլորն ալ պահէ բժիշկին քննութենէն անցնելու:

ՀԱՐՑ.— Բացատրէ ճշրտորէն թէ ի՞նչպէս պէտք է խնամել աղտոտ վէրք մը:

ՊԱՏ.— 1.աւ մը լուայ վէրքը սեւէ հականեխական դաղ ջուրով: Ջուրը դաղջ ըլլալով արիւնահոսութիւնը կը քաջալերէ եւ փոխադարձաբար խտրունի վէրքերու մէջ եղած աղտելութիւնը կը լուայ: Փորի վրայ եղած վէրքերը պէտք չէ լուայ: Երբ վէրքը մաքրուած է, ծածկէ զայն մաքուր չոր կը սաւառով մը եւ ամբացուր զայն ծալուած մաքուր թաշկինակով:

ՀԱՐՑ.— Քսան տարեկան կին մը թէյ խմելու միջոցին յանկարծ ճիւղ մը արձակելով դեպի կ'իյնայ ձեռքերը եւ ոտքերը շարժելով: Ի՞նչ պիտի խորհիք հիւանդութեան մասին:

ՊԱՏ.— Այս արգանդախեղդի եւ կամ լուսնոտութեան պարագայ մը պէտք է ըլլայ եւ զոր զանազանելու համար կարելի է աւելին հետազննել: Նախ քննելու է աչքերու զգայնոտութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ արգանդախեղդի պարագային, իսկ լուսնոտութեան միջոցին՝ ո՛չ: Եթէ լեղուն կը խածնէ, անպայման լուսնոտութեան դէպք մը պէտք է ճանչնալ: Եթէ ձեռքերը եւ ոտքերը վայրագ կերպով աստիճանաբար կը շարժէ, կամ թէ մտքիւնը կը դաւլարէ եւ թաւալվոր կ'ըլլայ եւ կամ կուլայ, կը խնդայ եւ կը ճչէ, այս պէտք նոտութեան մը վերագրել եւ ոչ թէ արգանդախեղդի դէպքի մը:

ՀԱՐՑ.— Թուէ կարեք մը ասարականեր, որոնք կրնան յանպատրաստից է ճանչնալ արգանդախեղդի պարագայ: Եթէ մէկ երկու վայրկեան նուազին տեսողութենէն հոքը ենթական ինքզինք քնոտ զգայ, ատիկա պէտք է լուս-

բեկակալ գործածել:

ՊԱՏ.— Փայտի կտորներ, ձեռքի դաւաղան, հովանոց, զնդամուղի գաւաղան, հրացան, կարծր խաւաքարտ, վէտվէտաւոր ծրարի թուղթ, գինիի շիշերու վրայի յարդէ փաթթոց, ծալլուած լրագիր, ծառի փոքր ճիւղեր, գուլպան մէջ աւազ կամ հող լեցուած, աւելի փայտ, կրակի ախիշ եւ ունելի, հեծկլանիւի օդամուղ, դրքի կողք, տափակ քանակ եւայլն:

ՀԱՐՑ.— Բացատրէ ընդհանուր կանոնները քննելու եւ դարմանելու համար զգալագիրի անձ մը:

ՊԱՏ.— Անմիջապէս բժիշկ մը կանչել տուր: Եթէ դէմքը գունատ է, ենթական պտոկեցուր կոնակի վրայ, գլուխը եւ ուեերը՝ մարմնոյն հաւասար: Իսկ եթէ դէմքը կարմրած է, գլուխը եւ ուեերը վեր պահելու է, ծալլուած բաճկոն մը դնելով: Թուլցուր բոլոր սեղմուած հագուստները, վրիճ եւ մէջքին չուրջը: Քննէ մարմինը եւ ժամաւորաբար գլուխը սեւէ վէրքի կամ օսկրաբեկումի եւայլի համար, եւ դարմանէ զանոնք: Մարմինը տաք եւ գլուխը պաղ պահէ, եւ թող ենթական կատարեալ հանդիստի մէջ: Գրգռաղեղ մի տար (զգալագիրի անձի մը պէտք չէ բերնի միջոցաւ սեւէ բան տալ, մինչեւ որ բժիշկը հասնի): Ենթական պէտք է շնչէ առատ եւ մաքուր օդ: Եթէ անիկա փսխէ՝ դուխը մէկ կողմ դարձուր եւ անոր գլուխը քիչ մը բարձրացուր: Եթէ շնչառութիւնը դադրի, արուեստական շնչառութիւն փորձէ: Երբ դէմքի ջղաձգական շարժումներ տեսնուին, ինչպէս լուսնոտութեան պարագային, ակոսներուն մէջտեղ բան մը դիր, լեզուն չխածնելու համար:

ՀԱՐՑ.— Գիրուկ մարդ մը իր ոտքը կը դարձնէ դաշտին մէջ, իր տունէն բաւական հեռու: Նախնական ի՞նչ դարման պէտք է տրուի:

ՊԱՏ.— Ամենալաւ բանն է ենթական տուն փոխադրել, կառքով մը կամ պտադարակով: Բայց եթէ այս անհնար է, լաւագոյն միջոցն է՝ միասուած ստքին կօշիկը լաւ մը կապել, կօշիկին կապը սեղմելով: Նեցուկ եղիր ենթակային միասուած կողմէն՝ օժանդակելու անոր՝ սրպէսդի կարճնայ քայլել մինչեւ տուն: Երբ միասուող անձը տուն կը հասնի, կօշիկը եւ գուլպան մեծ զդուլութեամբ հանէ, ոտքը վիրակապերով ամուր մը փաթթէ եւ պաղ ջուրով թրջէ: Ոտքը վեց մատնաչափ վեր բարձրացուր:

ՀԱՐՑ.— Ի՞նչ նախնական դարման պարտին տալ անձի մը, որուն ձեռքը կատաղած չուն մը խածած է:

ՊԱՏ.— Ասիկա ծանրակշիռ դէպք մըն է, մասնաւորաբար անոր համար, որ խածուածքը հագուստեղէնի վրայէն չէ եղած: Բաղուկը ձեռքերովդ աւուր մը սեղմէ, արիւնի շրջաբերութիւնը դադրեցնելու համար, եւ ուրիշ անձ մը ձեռքէդ վեր թաշկիկի կամ վղկապ մը թող կապէ բաղուկին վրայ: Անմիջապէս սկսէ վէրքը լուսլ հակահեղիչ հեղուկով մը (Քալայօլիք աքիտ), երկու թէյի դդալ, երեք գաւաթ ջուրի մէջ խառնուած), մինչեւ բժիշկին հասնիր: Հակահեղիչ հեղուկին մէջ լաւ մը թաթխուած մաքուր լաթ մը կապէ վէրքին վրայ եւ մնացեալը թող բժիշկին խնամքին:

ՀԱՐՑ.— Փոքրիկ աղայ մը խաղալու միջոցին ապակիէ խոշոր ուլունք մը կը խոթէ քթին մէջ: Ի՞նչ պէտք է ընես:

ՊԱՏ.— Եթէ տղեկը բաւական մեծ է, ըսէ որ քիթով փչէ, ձեռքովը քիթին միւս ծակը բոցելով: Իսկ եթէ տղեկը շատ փոքր է եւ անկարող՝ այդպէս ընելու, կրելի է քիչ մը պղպեղով փոնգտացնել զայն: Եթէ այս միջոցները ապարդիւն ըլլան ուլունքը դուրս հանել տալու, աղան բժիշկի տանելու է: Միջանոր ուրիշ սեւէ միջոցաւ հանել տալու:

ՀԱՐՑ.— Ի՞նչով կը տարբերի արտաշնչուած օդը ներշնչուած օդէն. չա-

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՄԻԶԱԶԳ․ ՃԷՄՊՕՐԻՆ

ՀԱՅԱԿԱՆ ԵՒԱԳՈՅՆԸ ԿԸ ԵԱԵԱՆԻ 73 ԱԶԳԵՐՈՒ ԴՐՕՇԱԿՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

Հայ Արիներու Միութեան ճէմպօրի մասնակցող խումբը Լոնտոն հասաւ Երեքշաբթի առաւօտ Յուլիս 30ին: Կայարան կը սպասէին Լոնտոնի դաղու-թէն Տէր եւ Տիկ: Ամատուի, Պ. Չալլիեան եւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ ճէմ-պօրի կազմակերպիչ մարմին ներկայացուցիչները:

Հայ արիները հիւրասիրուեցան կայարանը, եւ մեկնեցան զէպի ճէմպօ-րի բանակավայրը: (Ուսրիշէր):

Հայ արիները հաստատեցին իրենց բնակավայրերը միւս 73 ազգերու կող-բին: Երկու օրուան մէջ մեր տղաքը շինեցին զեղեցիկ բանակավայր մը եւ Օ-գոստոս մէկին առաւօտուն, հանդիսաւոր կերպով բարձրացաւ մեր եռազոյ-նը, ընդհանուր բանակավայրին կերպով, 73 ազգերու դրօշակներու կարգին: Ըճէմպօրին բացաւ Կոստրի դուքսը: Բոլոր սկաւառները հաւաքուած էին, եւ տողանցքէն վերջ մտնէ պատուիրակութեան առանձին այցելից դուքսը, չը-նորհաւորելով բոլորն ալ:

Բայց ճէմպօրիին ամենակարեւոր օրը Եարաթ է: Անգլիոյ Թագուհին պաշտօնապէս պիտի այցելէր ճէմպօրին, իշխան Ֆիլիպի հետ: Հարիւր հազար ժողովուրդ հաւաքուած էր ատուրնէ: Սանդալառ ցոյցերու մէջ Թագուհին այցելեց բոլոր բանակավայրերը: Իսկ կէսօրին մասնաւոր հրաւէրով բոլոր միութիւններուն պետերը առանձին ընդունուեցան Թագուհիին կողմէ, որոնց կարգին Միութեան պետ Տոքթ. Գ. Մեծատուրեան:

Թագուհին հարցուց Հայերու կազմակերպութեան մասին, զոհուեակու-թիւն յայտնեց Հայերու մասնակցութեան, իշխան Ֆիլիպի կատակեց հայ արի-ներու ճարպիկութեան մասին, երբ զինքը կը լուսանկարէին: Բոլոր պետերը հիւրասիրուեցան սուրճով:

Կէսօրէ վերջ Թագուհիին ի պատիւ մեծ տոյանցք մը կատարուեցաւ: Հա-յերը արժանացան, ինչպէս միշտ, մեծ ծափահարութեանց: Թագուհին փա-փաջ յայտնած է ամէն ազգին ամակերտսեր սկաւառին ծանօթանալ եւ ձեռքը սեղմել: Այդ պատիւին արժանացաւ Արիս Ագամեան: Զինքը Թագուհիին ներ-կայացուց Սերոբ Ծարշեան:

Ըճէմպօրիին կողբին կայ նաեւ խմբապետուհիներու բանակավայրը ուր կը բանակին Հայ Արիներու Միութեան չորս խմբապետուհիները, գլխաւորու-թեամբ Ռօզէթ Գարրիէլեանի:

Բանակավայրը ընդունելու ուրախութիւնը ունեցանք նաեւ Հայ սկաւառ-ները, որոնք զանազան ազգերու խումբերուն մէջ կը գտնուին՝ Ամերիկայէն, Կիպրոսէն, Եթովպիայէն եւ Պրակաստանէն, բոլորն ալ հպարտութեամբ կ'ա-յցելին մեր բանակավայրը:

Ըճէմպօրին կարելի է յայտնած նկատել ամէն տեսակէտով սկաւառական

փահաս անձ մը վայրկեանը քանի՞ անգամ կը շնչէ:

ՊԱՏ. — Արտաշնչուած օդը կը տարբերի ներշնչուած օդէն անով՝ որ անի-կա անմաքուր է, քիչ թթուածին եւ շատ ածխածին կը պարունակէ, աւելի տաք եւ աւելի խոնավութիւն կը պարունակէ: Չափահաս անձ մը, երբ հա-նգիստ է, վայրկեանը տասներեք անգամ կը շնչէ: Որքա մարզանքներու մի-ջոցին՝ շատ աւելի արագ կը շնչէ:

Նիւ Եսք

ՄԿԻՏԻՉ ԵԱՆՆԳԵԱՆ

սպի, առատ ուտելիք, տաք արեւ : Ույր սպառք մեղսներու նման կ'աշխատին եւ կը չենքին իրենց բանակավայրը : Լեզլիոյ մեր Հայրենակիցիները սկսան արգէն աջդիւն մեզ : բոլորն ալ խանդավառաւ են սեռեհով Հայ աբիներու խումբին գիրքը :

Բանակումի կրակները սկսան, ինչպէս նաեւ պտոյտները : ամէն օր նորութիւն մը կայ, եւ մեր սպառք իրենց կարիքին կ'ընեն, որ Հայութեան առեւտրը անկամ մը եւս պիտի չիլատակ մը մզէ :

Լեզլիոյ ճեմարին ետեւորող Համազասկի բանակումն է, որուն կը մասնակցին Հայ Լիբիները : 1920ին մասնակցեցան Լիւս Քարթի ճեմարին, 1923ին Հունգարիա, 1927ին Հայաստան, 1937ին Ֆրանսա, 1951ին Լիւսարիա, 1955ին Փանասա :

Ճեմարին վերջ Վեմարին մէջ տեղի պիտի ունենայ սկսուտական միջազգային Համապումարը, որուն պիտի մասնակցի նաեւ վեց պետերու Հայ կական պատու իրակութիւն մը :

Կը յուսանք թէ այս անգամ ալ Հայ Լիբիները իրենց փայլուն մասնակցութեամբ նոր բարեկամներ պիտի շահին եւ պատիւ բերեն Հայութեան :

Ճեմարին վերջ Հայ արիները տասնընից օր պիտի հիւրասիրութիւն անդ լիտի բնատնիքներու կողմէ, եւ պիտի աջդիւն Լուստին :

Հ Ա Յ Ա Բ Դ :

ՄԱՍՈՒԼԻ ՏԱԿ ՄԱՍՈՒԼԻ ՏԱԿ

Շ Ո Ւ Տ Ո Վ Լ Ո Յ Ս Կ Ը Տ Ե Ս Ն Է

Հ . Մ . Ը . Մ . Ի Ս Կ Ա Ո Ւ Տ Ն Ե Ր Ո Ւ Բ Ա Ջ Մ Ա Գ Ո Յ Ն Պ Ա Տ Ի

Օ Ր Ա Յ Ո Յ Յ Ը

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ա Կ Ա Ն Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ն Ե Ր Ո Վ Զ Ա Ր Դ Ա Ր Ո Ւ Ն

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն Ե Ի Ա Ր Ժ Ա Ն Թ Ի Ն Ե Ա Ն Տ Ր Ն Ե Ր Ո Վ

Ի Բ Ի Լ Բ Ա Ն Ճ Ի Ի Բ Հ Ա Յ Ռ Ա Ն Բ Ա Մ Ի Բ Պ Ի Ռ Ի Ն Ա Ջ Մ Ի

Փ Ո Ւ Ռ Ե Գ Է Ք մեր բոլոր Յանձնախումբերէն եւ սուրբ Զեք
ստատ Ուրբիներ, սխառուական ճեմարիներու
յարգողութեամբ ապառովմամ ի խնդիր :

NAVASART

AÑO 5 - N.º 53

OCTUBRE DE 1957

BUENOS AIRES

La escuela tiene un poco olvidado este aspecto formal de la educación y, según van las cosas, cada día aumenta la urgencia de que se lo vuelva a encarar con firme decisión.

Hace muchos años, la urbanidad se estudiaba como asignatura independiente que tenía en el horario su tiempo, se pensó que la enseñanza ocasional, impartida en el momento en que un hecho o acontecimiento la hiciera oportuna, resultaría más eficaz; con lo que vino a resultar que, por ser la urbanidad asunto de todo momento, no era de ninguno, y todo lo que con ella tuviera relación cayó en desuso. Hoy es necesario volver a tomarla en consideración.

La urbanidad es un aspecto formal de la educación, pero no por eso carente de importancia. Estamos en un todo de acuerdo con un ilustre autor moderno que dice: "La urbanidad exige un permanente control de sí mismo, que solamente el hombre se impone. Este control representa la victoria de lo que hay de humano — en el sentido más elevado — en nosotros sobre lo que hay de primitivo, de bestial. La buena educación no confiere un valor moral, pero hace tolerable su ausencia. Y ya que estamos condenados a vivir en sociedad, no es un punto que deba descuidarse".

Vivir en sociedad significa algo más que convivir en vecindad. Los anima-

les reunidos en manadas o rebaños conviven en vecindad, pero no viven en sociedad. La sociedad es la unión libre de varios, o de muchos, o de todos, con una mira superior de perfeccionamiento; sólo el hombre vive, desde este punto de vista, en sociedad, porque es el único que libremente sacrifica parte de su libertad para beneficio propio y para beneficio de todos.

Y la vida en sociedad debe ser enseñada. Las normas elementales y fundamentales de la convivencia deben ser aprendidas en esta edad en que el niño se encuentra en la escuela, y aprendida por la práctica y por la teoría. En efecto, la urbanidad tiene sus reglas, y esas reglas deben ser

La Urbanidad

comprendidas y vividas. Los actuales programas confían este aspecto de la educación "a las preocupaciones del maestro, a su ejemplo constante y a su vigilancia permanente". El grado es, también, un grupo social como lo es el hogar. La primera norma social, que en el hogar se aprende es la del respeto, de la tolerancia y de la convivencia que los miembros de la familia tratan entre ellos. Las segundas normas, que en la escuela se aprenden, son las que el maestro establece y determina para el trato entre compañeros y entre éstos y las personas mayores. Y las terceras normas, que también como debe conducirse el niño en la calle,

EL CARACTER DEL PUEBLO ARMENIO NACE EN SUS ORIGENES

Por RAFFI MIRAKIAN

(Continuación del número anterior)

LOS HEROES DE SASUN

Es una leyenda que tiene 4 partes distintas, pero que se complementan.

Los personajes son los siguientes: I) Adramelek y Sanasar; II) Meher El Grande; III) David de Sasún, y IV) Meher El Pequeño.

El más popular de todos es David de Sasún. A menudo este nombre se emplea como título de la leyenda.

Algunos dan a esta leyenda origen bíblico, otros nacional.

I) ADRAMELEK Y SANASAR

Según la biblia, Senacherib fué asesinado por ellos, que eran sus hijos,

quienes se pusieron a salvo en el país de Ararat.

El pueblo armenio ha creído en esta leyenda y la ha enriquecido a través de los años. Por ejemplo, Senacherib, no es padre, sino padre adoptivo de los jóvenes. Su madre Dióvinar, se encontraba un día en una fuente. Al beber sus aguas, concibió sus dos hijos luego el rey se casó con ella. La madre tiene un origen misterioso y sobrenatural. De dicha fuente surge un caballo, más veloz que el viento, que pertenece a Sanasar y una espada a la que nada resiste.

en el cine, en el templo, en la cancha de fútbol, con los compañeros, con los extraños, con las personas mayores, con los ancianos. . .

¿Cuándo hace esto el maestro y con qué insistencia lo repite? No hay medida establecida, pero si es necesario insistir diariamente, diariamente se debe insistir; y si es necesario ir más lejos, hasta el hogar, pues hasta el hogar se recurre; y si es necesario vigilar al niño para saber si fuera del aula cumple lo que en el aula prometió, se establece esa vigilancia. Naturalmente, todas éstas son maneras de decir pero no olvidemos un detalle: cuando tropezamos con un alumno grosero, pensamos mal de ese hogar, los demás piensan también mal del maestro y de la escuela adonde el niño concurre. Tal vez cuando pensamos mal del hogar cometemos una injusticia; lo que hemos de procurar es que si los demás piensan mal de nosotros por la urbanidad

de nuestros alumnos, también cometemos injusticia.

La escuela tiene que triunfar de la grosería ambiente, que es como una regresión a los estados primitivos de la humanidad siempre que aquella humanidad fuera como nos la pintan los que hacen historia de la prehistoria, de cualquier manera, es una regresión. La piedra áspera pule sus aristas y sus puntas por el roce largo con sus semejantes. No es posible que el hombre haga excepción, y que el roce con el hombre le quite pulimento, y afile sus aristas y aguce sus puntas. Hagamos llevadera y grata la vida social por la práctica de las normas elementales de la urbanidad, recordando siempre que el roce y la fricción son ásperos, pero que la cortesía es el lubricante que los torna fáciles y suaves.

EDITORIAL

Senacherib parte a la conquista de Jerusalém. Se pone sitio durante siete años. Comienzan el hambre, las enfermedades y la peste.

Senacherib se aleja. En camino pide ayuda a su Dios a cambio de las vidas de Adramelek y Sanasar. Ya en Nínive, los hace llamar pero su madre ya los ha ayudado a huir.

Los dos jóvenes buscan hospitalidad en otros países que se les niegan, durante el viaje encuentran un río y piensan que bebiendo su agua se harán invencibles. Luego construyen una torre, ya en territorio armenio. Después se dirigen al centro del río. El rey los recibe y los mantiene por un año. El intendente real viendo que son una carga para el reino aconseja al rey que ponga a prueba su capacidad.

El rey forma un ejército y envía a luchar contra los dos jóvenes, que matan a todo el ejército. El rey quiere alejarlos amablemente de su tierra. Les ofrece satisfacción a un deseo. Estos le piden cincuenta familias y los territorios que rodean la torre. Fundan así Sasún. Finalmente Adramelek llega a Nínive, mata a Senacherib y ocupa el trono.

Sanasar permanece en Armenia y se casa. De esta unión nace Meher El Grande.

II) MEHER EL GRANDE

Este sucede a Sanasar, de quien hereda su belleza su valor su espada, un caballo de fuego y una gran riqueza.

A los quince años tenía una fuerza excepcional. Un día apareció un león monstruoso que devoraba a todos los que se acercaban. Nadie podía salir de sus casas, la gente moría de hambre.

Se forma un ejército para matar al león. Llega Meher y él sólo despedaza al león entre sus manos. A partir de

ese momento se le llamó Meher El León.

En un estado vecino reinaba un gigante, quien asustado al enterarse de lo ocurrido decide matar a Meher. Primero corta el agua de la ciudad. Meher marcha a su encuentro. El combate resulta terrible. Finalmente el gigante muere ahogado en su sangre.

Luego Meher, se niega a pasar las contribuciones al rey de Egipto. Este decide castigarlo. Pero Meher lo derrota en un duelo. Así el país se ve libre de opresores.

Meher se dirige a Sasún, en donde se casa con Sinam Khatun, que le da tres hijos, uno es David.

La muerte prematura de Meher interrumpe la paz del pueblo. El yugo extranjero, volverá.

III) DAVID DE SASUN

Cuando muere Meher, el rey de Egipto marcha sobre Armenia.

Chaa tío de David, promete en nombre del pueblo satisfacer las exigencias del rey para evitar una guerra. El monarca acepta a condición de que todos se inclinen bajo su espada. Todos aceptan menos David, que a pesar de ser un niño arroja por tierra a los que se le acercan. Durante la lucha, David toca con su dedo mágico una roca, de la que brotan chispas. El rey quiere hacerlo asesinar, pero se salva debido a su corta edad, pues tiene solo ocho años.

David se ve obligado a trabajar como pastor. Todo el pueblo le confía sus animales.

Mientras éstos pastan, él forma rebaños con bestias salvajes y las conduce a la ciudad. La gente aterrorizada se encierra en sus casas. David debe de cambiar de trabajo, se hace cazador.

Un día corre a través del campo sembrado por una mujer viuda y se lo destruye.

La viuda le grita: "Que el diablo te lleve. En lugar de llevar una vida de vago podrías reconquistar los dominios de tu padre".

David corre a ver a su tío y le pregunta: ¿Dónde están los dominios de mi padre?

Su tío le contesta: "El rey de Egipto los ha ocupado". Y a su pedido conciente en mostrárselo.

Luego dice a su tío: "Soy huérfano, reconstruir lo destruido, es necesario que la prosperidad renazca, que los cánticos religiosos vuelvan a escucharse en los conventos, sólo entonces abandonaré estas tierras".

El sobrino comienza la ejecución del proyecto. Los emisarios del rey le llevan la noticia a éste.

Furioso el rey envía un fuerte ejército con órdenes de castigar al rebelde, destruir los conventos, cobrar las contribuciones, raptar cuarenta hermosas doncellas y cuarenta mujeres; las vírgenes para él y las mujeres para moler trigo.

Cuando aparece el ejército egipcio Ohan promete cumplir todas las exigencias. Las mujeres son raptadas y se comienza a medir el oro.

En ese momento llega David, y grita a los generales: "¿Cómo osáis imponernos contribuciones? ¿No habéis aprendido que nosotros no inclinamos

jamás la cabeza? Si nos creéis cadáveres o sombras mirad lo que éstos pueden hacer". Tomando un objeto, lo rompe en la cabeza del general.

Luego libera a las mujeres diciéndoles: "Sasun es libre y seguirá libre".

David dispersa al ejército diciéndole: "Id a contar a vuestro jefe lo que habéis visto".

Ohan toma a David de un brazo y le dice: "¿Qué has hecho, el rey nos matará".

El rey está furioso. Recluta un traordinario. Cuando se acuesta duerme siete días y siete noches. Cuando respira parece una chimenea. Cuando sopla los hombres vuelan como hojas secas.

-v:i⁹ El rey está furioso. Recluta un poderoso ejército y marcha sobre Armenia. El ejército es tan numeroso que al beber agua cerca de Sasun agotan el cauce del río que abastece a Sasun.

Ohan quiere entregarse. En ese momento llega David y dice: "Quedáos tranquilos, yo enfrentaré al rey". David sólo tiene 14 años e implorando la ayuda del creador marcha hacia la llanura con la espada y el caballo de su padre. La despedida de tío y sobrino es desgarrante.

Desde la última colina, David grita a los soldados: "Despertáos, tomad las armas, montad a caballo, yo vengo a combatirlos".

Es así que David de Sasun comienza su lucha. La sangre forma un torrente que lleva a vivos y a muertos. Alguien se levanta y le dice: "Ellos no son culpables, nuestro enemigo es el rey".

David se dirige hacia la tienda del rey. El déspota duerme y no lo pueden despertar. Se le colocan leños ardiendo en la espalda y en los pies. El coloso se rasca creyendo que son pulgas.

De pronto abre los ojos y ve a Da-

vid, sopla para alejarlo, pero David no se mueve. Lo mira y el rey tiembla de miedo.

El rey había hecho construir pozos alrededor de su cama, que había cubierto con tapices. Invita a David que se acerque y éste cae en uno de ellos. El déspota ríe y hace tapar el pozo con una gran piedra.

Ohan sueña que el sol de Sgipto brilla y que el cielo de Sasun está cubierto de nubes negras. Adivina que David es víctima de una maquinación. Se dirige a una colina y tapándose el pecho con los cueros de siete búfalos para que no se le reviente grita con toda fuerza: "David, ¿dónde estás? Sálvate con la cruz de tu brazo derecho y la virgen santa".

David escucha la voz de su tío y dando un golpe a la piedra grita: "La cruz santa, socorro Santa Virgen".

La piedra se rompe, David se libera y se presenta ante el déspota. Comienza el duelo. Cada uno dará tres golpes. El rey exige la prioridad en el ataque. David acepta. El rey le dispara con su arco de mil cuerdas. David queda intacto. Le toca el turno a David que le da dos golpes horrosos, el rey suplica por su vida y trata de huir. Se esconde en un pozo profundo, cuya entrada tapa con cuarenta piedras enormes. De un golpe David rompe todas las piedras y de otro golpe parte al gigante en dos.

Luego David se dirige a los soldados egipcios y los deja en libertad. Sasún es libre.

David se casa con la bella Kandut Khatún, y tiene un hijo: Meher El Peueño.

IV) MEHER EL PEQUEÑO

Se le llama pequeño para distinguirlo de su abuelo. Por sus acciones, también se le llamó Meher El Justo.

Nació con la mano derecha cerrada. El padre se la abrió por la fuerza y encontró sangre coagulada. Se advina que derramará más sangre que su padre.

Después del nacimiento de su hijo, David, se dirige a Sasún. Allí lo deja con su padrino y parte con su esposa. Al atravesar las tierras de la sultana Tchmilguer, ésta lo quiere atacar, en venganza por el hijo que David tuvo con ella anteriormente. Antes de la lucha, David se baña y es herido de muerte por una flecha envenenada. Da un grito que se oye en todo el mundo. La asesina que es la hija de la sultana muere al escuchar el grito.

David también muere. Su mujer se suicida. Ohan parte en busca de Meher El Pequeño. Su abuelo le dice que ha muerto, Ohan no le cree.

El pequeño es encerrado en una gruta a cuya entrada se hacen sonar tambores y clarines, para que el niño no escuche el llamado de su tío. Pero Ohan, grita tan fuerte que el niño oye la voz, derrota a los guardianes y escapa de la gruta.

En Sasún, le dan las armas y el caballo de su padre.

Pronto es famoso por sus hazañas Ayuda a los inocentes y castiga a los culpables. Lo llaman Meher El Justo.

La ambición de Meher es derrotar el mal. Antes de emprender la lucha decide consultar el destino. Se coloca delante de una roca, dándole un golpe con la espada: "Si la roca se abre emprenderé la lucha".

La roca se abrió y Meher penetró en ella con su caballo. Y la roca se cerró tras él. Allí quedará hasta que suene la hora del derecho y la justicia.

NOTA. — En 1939, las autoridades armenias organizaron en todo el mundo festejos para el milenario de David de Sasún.

SE FESTEJO EL QUINTO ANIVERSARIO DE LA REVISTA "NAVASART"

El día sábado 19 de octubre, organizado por la Comisión de "Navasart", se festejó el quinto aniversario de la revista, órgano oficial de la Unión General Armenia de Cultura Física.

Numerosa concurrencia llenaba el salón Centro Armenio, entre los cuales se encontraban el Reverendo Padre Dulguerian, miembros de la Comisión Directiva e invitados especiales.

A las 22,15 horas, se inicia el acto, haciendo uso de la palabra el señor Vahan Bahadrian, en nombre de la Comisión de "Navasart".

El orador, en forma sintética expuso el significado del nombre de la revista y dió un ligero informe sobre la organización y financiación del órgano periodístico, que es única en la diáspora, dentro de la colectividad.

A continuación, se presenta la famosa comedia en tres actos, de los escritores Yervant Tolaian y Krem Simon, titulada "Girl Scout".

Actúan la conocida pareja de actores cómicos Garó Kalikian y Azniv Jederian, en el papel de Jachik Aga (comerciante) y Takuhi (la esposa de Jachik), respectivamente.

Segundan en el reparto Asdik Keshian en el papel de Yeranós (pesador); Meliné Nazaretian en el de Shushan (hija de Jachik y Girl Scout); Elda Arbumanian, en el de Meliné (ermana del Shushan); Neshan Devecyan, en el de Azađ (novio de Shushan y Boy Scout); Vartan Antreasian en el de Garbis (novio de Meliné y poeta); Mardich Sivrian en el de Gugas Ajpar (cocinero) y Koharig Kioroglanian, en el de Mariam (siriventa).

Los primeros actores Garo Kalikian y Azniv Jederian, con su actuación,

revalidaron una vez más, el título de mejores actores cómicos de la colectividad en el país.

Los demás integrantes del reparto estuvieron a la altura de sus condiciones. Cada uno de ellos interpretó con maestría el papel que les correspondió.

Al finalizar el tercer y último acto, el público aplaudió con insistencia a los actores por la magnífica presentación de la comedia "Girl Scout".

La decoración del salón que estuvo a cargo de las subcomisiones de damas y de fiestas, fué realizada con finno gusto y las paredes adornadas con motivos periodísticos.

El baile estuvo amenizado por las orquestas Jazz Panchito Cao y la Típica Adrian Russo.

EN BARRACAS
¡TODO CONTRA LA LLUVIA!

SPORT
Sterling Club
MONTES DE OCA 985 T. E. 21-1123

CREDITOS en 5 meses
A.R.A.R.®

ALMUERZO DE CAMARADERIA

Días pasados se realizó en nuestro campo de deportes un almuerzo de camaradería de los jugadores de bochas organizado por la subcomisión respectiva.

Con este almuerzo de camaradería, se dió fin a algunos torneos internos y fué un simpático motivo para

agasajar a los ganadores de los certámenes,

Está demás decir que pasó en un ambiente de camaradería en donde no faltó la algarabía de nuestros veteranos asociados, que forman un conjunto homogéneo para bien de dicho deporte.

PIELES

MODELOS

FINAS

REFORMAS

PELETERIA "PAPAZIAN"

SUIPACHA 942

T. E. 32-0705

BUENOS AIRES

MEDICINA DEL DEPORTE

Toda actividad que efectúa el hombre da motivo al nacimiento de una patología especial, la que comienza con la creación de esa actividad y adquiere mayor desarrollo y jerarquía en relación a su expansión y auge.

La existencia de enfermedades y otras afecciones físicas, tales como las consecuencias de los traumatismos, obliga al ser humano, a procurar concomitantemente los medios para su curación y atención.

De estos conceptos simples pero reales surgen dos principios. La actividad, como expresión mecánica de la existencia física lleva implícita la posibilidad de lesión o enfermedad para el sujeto. La prevención de las enfermedades y la asistencia y curación de los enfermos, es una característica de la condición humana en todas las etapas del desarrollo social. Por ello es que se encuentran en los documentos más antiguos de la existencia del hombre en la tierra rastros de enfermedad, de los testimonios que permiten reconocer la existencia de los encargados de su tratamiento y curación. Ingenuas o primitivas, irreales o inexactas, las concepciones y las prácticas de las diversas etapas de la evolución humana destinadas a la interpretación y curación de la enfermedad responden a la real necesidad que posee el ser humano para mejorar su condición en la naturaleza.

La actividad física ha creado y crea en todas las épocas un estado peligroso en base a dos factores esenciales. El deporte por esfuerzo agudo o crónico y la posibilidad de sufrir un accidente o lesión traumática

En las sociedades más primitivas que se conocen y en todas las etapas posteriores del desarrollo humano es posible establecer la existencia de acti-

vidades físicas asimiladas a las prácticas deportivas, por sus caracteres y sus fines. En esencia consisten en la realización de ejercicios utilitarios con fines de perfeccionamiento (lanzamiento del dardo o de la flecha, prácticas de carreras pedestres y acuáticas, etc.).

Por lo tanto es posible establecer que la actividad deportiva y la práctica de la medicina en relación a esta actividad es tan antigua como el nombre mismo. Pero la existencia de una medicina especializada sólo es concebible cuando se establece de manera neta la actividad deportiva como tal y la medicina adquiere su jerarquía como actividad diferenciada y específica en la sociedad humana.

MEDICINA DEL DEPORTE

En la historia de la medicina existen antecedentes muy remotos de la actividad médica destinada a la asistencia profesional específica a los atletas. Galeno, cuya obra abarca varios siglos de orientación en el pensamiento médico y la enfermedad en la historia de la medicina, adquirió sus mayores conocimientos de la cirugía siendo médico de los gladiadores de Roma.

En el Inglaterra cuna del deporte actual que se organiza el primer consultorio médico especializado para tratar las lesiones traumáticas de los atletas, en la universidad de Harvar en el año 1890 formado por egresados de esa Universidad, antiguos integrantes de los planteles deportivos estudiantiles.

Actualmente gran margen de la preocupación del hombre la ocupa el deporte, su trascendencia social, cultural, y económica es cada día mayor, este auge del deporte ha obligado a una orientación especializada de la

medicina hacia ese campo con caracteres que le demarcan una verdadera especificidad.

La trascendencia de la medicina en el deporte la destacan entre los siguientes hechos. En la última competición olímpica de Melbourne, asistieron entre participantes y delegados un número aproximado de 5.000 personas, a las cuales prestaron asistencia médica, en calidad de médicos de las delegaciones extranjeras cerca de 160 profesionales. La delegación soviética solamente contaba con siete médicos de sexo masculino y dos médicos de sexo femenino, lo que hace un total de nueve profesionales para la asistencia y control de 350 atletas. A este número debemos agregar el de médicos australianos afectados al servicio de las delegaciones y de los atletas locales, y el personal sanitario auxiliar.

En la casi totalidad de los países en que la práctica del deporte adquiere desarrollo, se han constituido sociedades de medicina deportiva con fines de propagación. Existen varias sociedades internacionales, y en nuestro país se han dictado cursos oficiales de perfeccionamiento y especialización para graduados con carácter oficial.

La medicina del deporte por la similitud de los problemas que intenta resolver se asemeja a la medicina del trabajo, de la que solamente se diferencia por cuestiones de detalle, siendo ambas especialidades formas de una medicina funcional que estudia la actividad del hombre en sus dos aspectos esenciales, la forma de actividad utilitaria y la actividad del hombre en sus dos aspectos esenciales, la forma de utilitaria y la actividad vocacional.

El trabajo constituye una obligación social, el deporte es práctica vocacional y voluntaria. El deporte profesional no escapa a las leyes generales de la actividad deportiva, sola-

mente lo diferencia el agregado de un factor económico.

PRINCIPIOS GENERALES DE LA MEDICINA DEL DEPORTE

Tanto el deporte como la medicina obedecen al enunciado de leyes esenciales que rigen su desempeño como forma de la actividad humana, uno y otra deben estar al servicio del hombre. La finalidad deportiva lleva implícito un sentido de superación física y moral, su valor educativo es universalmente comprendido y aceptado sin reservas. La medicina es la actividad cuyo fin aspira a lograr la preservación de la salud y la prevención y curación de las enfermedades. El deporte como actividad humana presenta dos aspectos desde el punto de vista de la medicina. La posibilidad de generar accidentes y enfermedades y la consiguiente obligación de prevenirlos, y en segundo término la necesidad de procurar el mejoramiento del individuo para su práctica. Por lo tanto la medicina en el deporte está destinada a prevenir y curar las lesiones deportivas, en toda su amplitud y además a procurar los elementos y medios de que el deportista adquiera mayores posibilidades en su práctica, por la sola exaltación de sus valores fisiológicos, dentro de las justas y ecuánimes medidas a su alcance.

MEDICINA DEL DEPORTE Y ENTRENAMIENTO

El médico del deporte debe establecer claramente el límite de su actuación. Es tan peligroso para la salud y el rendimiento de un atleta que su entrenador invada el campo de la medicina como que el médico se quiera instituir en el orientador de su training y el control de su estado.

El médico especializado en medicina del deporte puede determinar en el aspirante el conjunto de condiciones

psicosomáticos que la determinarán una relativa aptitud para cierto tipo de la actividad deportiva. En el deportista en actividad establecerá lo que se encuentra dentro de las posibilidades compatibles con la conservación de la salud y lo que implica riesgo para la misma. Como lo hace y en qué tiempo o unidad de medida lo llevará a cabo es acción del entrenamiento que determina la perfección de sus condiciones naturales.

EL PROBLEMA DEL DOPING

Nada establece más claramente los valores esenciales de la moral médica en la práctica deportiva que el problema del doping. Este tema ha sido debatido extensamente, existiendo dos posturas diametrales opuestas. Una, no acepta en absoluto la acción de ningún elemento antinatural en el transcurso de la práctica deportiva, porque altera la condición esencial del deporte, y la naturaleza del organismo. Otra tendencia acepta incluso la aplicación de un deporte "honesto" considerando tal cuando la aplicación de los estimulantes se lleva a cabo como una acción destinada a levantar un organismo fugazmente debilitado o disminuido por la fatiga. Ambos extremos son equivocados.

La primera porque no admite ni la acción medicamentosa destinada a aumentar las reservas o a sobrealimentar el organismo para que no se resienta por el esfuerzo. No implica esto que la adaptación del uso de medica-

mentos considerados estimulantes naturales aumente verdaderamente las reservas orgánicas por la adición de tónicos, vitaminas, alimentos, etc. La segunda porque la tolerancia en la estimulación no autoriza a suponer la existencia de límites determinados y terminantes en la aplicación de acción fugaz que permita establecer claramente lo que es medicamento y lo que es estímulo artificial "honesto". Lo positivo es que se debe admitir como lógica la aplicación de sustancias naturales y existentes en el organismo con dosis y cantidad normal, pero prescribirse toda droga o preparado destinada a la exaltación fugaz y excitación momentánea sin que represente una alimentación, por peligrosa. (La frecuencia de muertes en el ring y en competencias de atletas jóvenes es un índice del abuso y desarrollo en el uso de drogas estimulantes por los atletas).

EL ASPECTO ECONOMICO

En la actualidad la existencia del exagerado profesionalismo en ciertos deportes, que obliga a la inversión de enormes sumas para la actuación de un determinado deportista, hace que la acción del médico en el deporte, no sólo garantice por medio del examen preventivo la integridad del atleta, sino que de su inteligente cuidado y tratamiento preserve el capital activo que significa.

Dr. Carlos A. E. de Filippi Novoa

EL NIÑO MARIO MARDIROSSIAN GANO EL PRIMER PREMIO DE PINTURA

MAR DEL PLATA. (Especial). — El jurado de premios formado por la señorita Alicia Landini y los señores José de Bernardi, Narciso Mora y Víctor Barbé, se expidió sobre los premios del segundo concurso infantil de pintura que se realizó el domingo 22 de septiembre, organizado por la Agrupación de Artistas Plásticos Marplatenses, en colaboración del Ateneo Mitre.

En dicho certámen participaron 152 niños hasta los 11 años de edad, quienes tomaron motivo de la plaza Colón.

El jurado otorgó el primer premio al N° 30 de Mario Mardirossian; segundo, Gustavo Sáez, y tercero, Oscar Monti

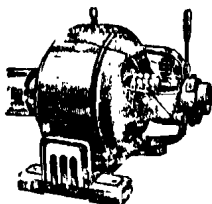
El niño Mario, de 10 años de edad, es hijo del señor Aram Mardirossian y señora María Artinian de Mardirossian, provenientes de la capital federal, recientemente establecidos en esta ciudad balnearia.

El señor Aram Mardirossian, socio vitalicio de la U. G. Armenia, ha tenido gran actuación en dicha institución, formando parte de la Comisión Directiva en muchas oportunidades.

Su hijo, el niño Mario Mardirossian socio infantil de la U. G. Armenia, gracias a sus padres, que no escatiman medios para darle una educación e instrucción ejemplar, se perfila ya hacia el futuro, como un joven armenio que hará honor a su nacionalidad y a su familia.

TALLER ELECTROMECHANICO

V. SARIAN

**MOTORES ELECTRICOS
TRANSFORMADORES
BOBINAJES**

MOTORIZACION DE MAQUINAS

JUFRE 165

BUENOS AIRES

LAS RELIGIONES, EL DEISMO Y EL TEISMO

"No propongo, no impongo, expango".

La Bruyere.

Los ideales superiores que constituyen la expresión del humanismo moderno son ellos la síntesis científica y filosófica de la cual debe surgir la posición religiosa correspondiente a esta época.

Los pueblos con religiones de veinte siglos o más, exhiben con ello un baldón para su prestigio filosófico y humanístico.

Tratemos de comprender bien al entrar en la materia lo que significa religión. Religión quiere decir religar, hacer más íntima la vinculación de personas con un nexo común a su relación mediata.

Para conseguir este propósito, entre mentalidades tan inconexas como la del ignorante y la persona ilustrada en su convivencia social, no hay más que dos procedimientos: o elevar al ignorante, o descender al ilustrado. La religión que es mito, que es leyenda, que es superstición, ha nacido de la tribu y perdura con la masa que es su continuidad; luego exige ella descender hacia la masa y no elevar a la masa.

Elevar lo inferior a la altura del progreso por medio de la religión, es exigir a éste un cambio que no resiste su naturaleza dogmática de certidumbre revelada.

La religión exige un mundo anclado resistiendo a las fuerzas libertarias que la conducirían al Museo de la Historia como despojo de la civilización.

La cultura científica actual compar-
tiendo la filosofía de impresión rústi-

ca religioso, abomina el progreso humano y se nos presenta como una aberración de la inteligencia mezclada en la servidumbre.

El concepto de Dios, fundamento del Deísmo es una designación universal del sentido humanístico, abarcando la mente en cualquier grado de inteligencia e ilustración. Esto sólo es posible con un Dios indescriptible, infinito y absoluto. En el sentido de Dios es lo que se ignora, es decir lo que falta para cerrar el círculo de nuestros conocimientos. Ese Dios puede existir para todos, sólo que lo verán en distintos lugares, el ignorante y el ilustrado. En tanto que el ignorante lo tiene por delante en cada uno de los movimientos, el ilustrado solo recurre a él en el misterio generador de la fuerza condensada en la materia. Pero el Dios del ignorante, tan contiguo al hombre, no tardó la imaginación primitiva en darle la forma y condición humana (Dios Antropomorfo), según la creación del hombre "a su imagen y semejanza".

Así es el Dios del teísmo; Dios interventor y vigilante del hombre. Dios y hombre verdadero... tan verdadero, como hombre de infinito poder, que por su bondad infinita, es el más adorable de los dioses y por su infinita crueldad el más execrable protector de obras de exterminio.

Se comprendé que una inteligencia falto de cultura científica disponiendo de un Dios para hacerlo intervenir en todos los fenómenos celestes y terrestres, aparezca así como el factor

productor del fenómeno que le conmueve.

De ahí sus conclusiones: Dios mediante... Si Dios quiere... Fue la voluntad de Dios... Hágase tu voluntad...

Ese Dios como dijera Lagrange llega así a ser la gran hipótesis que explica tantas cosas...

Esta conformación teológica de Dios es la que pretende monopolizar la divinidad, estigmatizando a quien no la comparte, con el apotegma, de ateo que lo dejaría en el desamparo. Pero a este Teo (Dios), deidad para las masas, se le opone el Deo (Dios), concepto superior de divinidad que expresa lo intangible, lo extraño a toda especulación o si se quiere la energía creadora.

Ese es el Deísmo de la ciencia, Deísmo que da un elevado sentido filosófico, al pintoresco retruécano gracias a Dios soy ateo, porque el sentido deísta es de una superioridad intelectual que le ruboriza el teísmo.

Este concepto de Dios del teísmo, se empeora cuando se lo lleva a la absurda forma trinitaria, compartiendo esta responsabilidad con las religiones hindúes y egipcias de XXX y más siglos anteriores al catolicismo, en su concepto de Padre, Hijo y Espíritu Santo.

Esta forma de Dios trinitario, tres personas y un solo Dios verdadero, es un concepto de tribu, que nunca debió haber pasado del nivel social bajo; tal como sucedía en Grecia con los dioses de la mitología, para uso de la ocloracia, en tanto la clase intelectual tenía como religión la filosofía que era elevarse a la altura de la sabiduría.

Es debido a ello, que Jenófanes (S. VI A. J.) decía que si las vacas y

los caballos tubieron dioses, ellos serían vacas y caballos idealizados y que los dioses de los hombres, fueran bárbaros o griegos, eran hombres idealizados.

Pero mientras vemos a los intelectuales griegos de la antigüedad actual como clase dirigente del pensamiento respaldando la filosofía de su época, la conducta en nuestro tiempo de los pretendidos intelectuales es el reverso de aquélla, haciendo bien ostensible su iconolatría mientras presumen de clase dirigente

Necesario es formar una conciencia emancipada de su atavismo mental, respondiendo al sistema de ideas vivas propias del momento y no proceder como monástico intelectual martirizando la inteligencia con fantasmagorías de visión crepuscular.

Ninguna religión vale lo que la ciencia, ni ninguna moral es superior a lo que ella enseña: con la ciencia la moral adquiere su base antropológica, que son la psicología y la sociología.

La moral de las religiones, entraña siempre una idea de lucro por sus dioses sobornables; ya sea con apetitosos cabritos o chivos cargados de ofrendas, a la manera antigua, o como a la moderna, tornada en sacrificios pecuniarios para impetrar el favor divino y calmar su cólera.

...Un clero especializado con sus lucubraciones, cánticos y recitaciones, es el agente intermediario de inextinguible entusiasmo

"La religión, continúa siendo la explotación organizada de la ignorancia pública", dice la Encicl. Hisp. Amér.: Hist. de la Filosofía.

La U. G. Armenia se Adjudicó la Copa "9 de Julio"

Nuestra entidad se adjudicó la Copa "9 de Julio" en el torneo interinstitucional organizada por la U. G. Armenia.

Participaron los siguientes clubes: Marash, Hadjin, Liga de Ajedrez, Lanús, Sharyum, Juventud de Alsina, Boedo, Flores, Liga de Jóvenes y U. G. Armenia.

Se realizaron cuatro torneos: ajedrez, básquetbol, ping-pong y bochas.

En ajedrez, venció el equipo de la U. G. Armenia, integrado por Jorge Tagtachian (capitán); Vahacn Poladian, Avedis Ieramian, Martín Cherekian y Archak Ter Agopian.

La U. G. Armenia resultó campeón invicto al derrotar al equipo de Alsina, 3 a 0; al de Hadjin, 3 a 0; y a la de la Liga de Ajedrez, 2 a 1.

En básquetbol, la U. G. Armenia, nuevamente obtuvo el primer puesto, en forma invicta. Integraron el equipo: Vahacn Poladian (capitán), Antonio Gulekdjian, Elías Kara Agopian, Nicolás Kuyumdjian, Jorge Miridjian, Raffi Seragopian, Eduardo Balassanian y Jorge Levonian, dirigidos por su "coach" Carlos Yakim.

En bochas, nuestro equipo integrado por Onnik Khatcherian (capitán), Mardiros Tevrizian, Mesrop Tevrizian, Joren Mardirossian, fué derrotado por el club Marash por 2 a 1.

El ping-pong, nuestro equipo integraron: Nishan Kerouglina (capitán), Alberto Kalikian, Nicolás Kuyumdjian, Arturo Halburian y Eduardo Balassanian. En el primer encuentro venció la U. G. Armenia, en cambio en el segundo, fué derrotado por Marash.

UNICAMENTE CON UN PIANO BIEN AJUSTADO SE PUEDE
PROGRESAR TECNICAMENTE

Por cualquier falla de su piano diríjase a:

H A I G S T E P A N I A N

Florida 165, Galería Gral. Güemes

T. E. 30-7194

COMPRA Y VENTA DE PIANOS

TEX-TRICO

Soc. Resp. Ltda. - Capital \$ 800.000

FABRICANTES DE TEJIDOS

ENGOMADORA DE HILADO

Adminis. y Ventas
LARREA 557

T. E. 48 Pasco 8743
Buenos Aires

"ANTEX ARGENTINA"

EDUARDO ATAMIAN

POPLINES

Larrea 667 -- T. E. 48-5639

Doctor
ANTRANIK EURNEKIAN

Cirujano

Especialista en Neurocirugía

Actualmente en los EE. UU.

Cnel. N. Vega 5531 -- 54-0765

FABRICA DE TEJIDOS
DE ALGODON

TEXTIL

MURAD

de Miron Leonian

VICTORIA 701
Hurlingham F.C.N.G.S.M.

FOTO

A P O L O

ESTUDIO

CORDOBA 4671 T. E. 54-8147

ESTUDIO NERSESIAN

ECONOMICO . CONTABLE . IMPOSITIVO
ASUNTOS JURIDICOS

Florida 165
Gal. Gral. Güemes P. 3, of. 343-4

Tel. 30-6877

GEVAERTARGENTINA S. A.
DE PRODUCTOS FOTOGRAFICOS**Afianza**

el

Prestigio de la Industria Argentina

con los Rollos

de Película para Fotografía

REXOPAN y REXOCROM**GEVAERT ARGENTINA S. A. de Productos Fotográficos**

Bm. MITRE 1902 - T. E. 48-9011 - BUENOS AIRES

ALBERT TRITSMANS, Director - Gerente General

ADHESION

DANUBIO S. A.

EL CISNE

Soç. Resp. Ltda.

BUENOS AIRES

CORDOBA

MERCERIA-NOVEDADES

"EL PORVENIR"

El Hogar de los Hilos y Botones

M. CHEBEKDJIAN E HIJOS

Azuénaga 417

T. E. 48-3654

T O R K A

- de -

GREGORIO TERTZAKIAN

**TINTORERIA Y ESTAMPERIA DE SEDA,
RAYON Y ALGODON**

LAPRIDA 1458

T. E. 791-8429 y 795 0044

Vicente López, F.C.N.G.B.M.

« NAVASART »

REVISTA MENSUAL

ORGANO DE LA
U.-G. ARMENIA DE C. FISICA

GALERIA GRAL. GUEMES
FLORIDA 165 Piso 6º

SUSCRIPCION

Ejemplar suelto 5.- Pesos
Anual 50.- Pesos
Exterior 4.-Dólares

AÑO 5 - Nº 53

OCTUBRE DE 1957

BUENOS AIRES

ALFOMBRAS

SPARTA ATLANTIDA S. A.

INDUSTRIAL Y COMERCIAL

CORREO
ARGENTINO
(R) TALLEND

FRANQUEO PAGADO
Concesión Nº 5952

TARIFA REDUCIDA

Concesión Nº 543A R ©